

Elviira Heikkilä

Konservaattori paikallismuseo- työssä

Miten saada erilaisten museoiden tarpeet ja toimijat
kohtaamaan?

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Konservaattori (ylempi AMK)

Konservoinnin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

20.10.2024

Tiivistelmä

Tekijä(t):	Elviira Heikkilä
Otsikko:	Konservaattori paikallismuseotyössä
Sivumäärä:	56 sivua + 2 liitettä
Aika:	20.10.2024
Tutkinto:	Konservaattori (ylempi AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Konservoinnin tutkinto-ohjelma
Ohjaaja:	Lehtori Nina Robbins

Tämä opinnäytetyö käsittelee aluevastuumuseoiden konservaattorien tekemää paikallismuseotyötä. Lähtökohta tutkimukselle on sen tekijän oma työ Kuopion kulttuurihistoriallisen museon ja Pohjois-Savon aluevastuumuseon konservaattorina. Tutkimusta varten haastateltiin viittä itäsuomalaisen aluevastuumuseon konservaattoria ja laadittiin kysely pohjoissavolaisille paikallismuseoille. Lähdeaineistona toimi myös konservointia käsitteleviä tutkimuksia ja teoksia sekä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon omat arkistot.

Haastatellut konservaattorit korostivat paikallismuseotyön vuorovaikutuksellisuutta ja luovuutta. Paikallismuseotyö on itäsuomalaisille konservaattoreille tilaisuus kehittää omia taitoja ja tietoja, mutta resurssien pieneneminen yhdistettynä ammattialueen laajenemiseen on tuonut haasteita työnkuvaan. Pohjois-Savon paikallismuseoissa ollaan kyselyn perusteella melko tyytyväisiä aluevastuumuseon palveluihin, mutta kaivataan lisää käytännönläheistä ja paikan päällä tapahtuvaa ohjeistusta. Konservoinnin eettiset ohjeet eivät tarjoa valmiita ratkaisuja työhön, vaan niitä täytyy soveltaa tilanteen mukaan, aina harkiten.

Asiasanat: konservointi konservaattorit paikallismuseot aluevastuumuseot Kuopio Pohjois-Savo

---

Opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author(s): Elviira Heikkilä
Title: Conservators and local museums
Number of Pages: 56 pages + 2 appendices
Date: 20th October 2024

Degree: Master of Culture and Arts
Degree Programme: Conservation
Instructor: Nina Robbins, Senior lecturer

This thesis deals with the local museum work done by conservators of regionally responsible museums. The starting point for the research is the author's own work as a conservator of the Kuopio Museum of Cultural History and the Regional Museum of North Savo. For the research, five conservators of the Eastern Finland regional responsibility museum were interviewed, and a survey was prepared for local museums in North Savo. Research and works dealing with conservation, as well as the Kuopio Cultural History Museum's own archives, also served as sources.

The interviewed conservators emphasized interactivity and creativity of local museum work. Local museum work is for Eastern Finnish conservators an opportunity to develop their own skills and knowledge, but the decrease of resources and the expanding of professional field has brought challenges to the work. Based on the survey, the local museums of Pohjois-Savo are quite satisfied with the services of the regional responsibility museum, but more practical and on-site guidance is needed. The conservation ethical guidelines do not offer ready-made solutions for the work, but must be applied according to the situation, always with consideration.

Keywords: conservation conservators local museums regional museums Kuopio
North Savo

This thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1	Esipuhe	1
2	Johdanto	2
3	Tutkimusaineisto ja menetelmät	4
3.1	Tutkimuksen luonteesta ja menetelmistä	4
3.2	Yleistä ALVA-museoista	6
3.3	Konservaattorit ALVA-museoissa	7
3.4	Muu aineisto	8
4	Konservointi ammattina, tieteenalana ja toimintana	9
4.1	Mitä on konservointi	10
4.2	Konservoinnin keskeisiä teorioita	15
4.3	Konservoinnin nykyteoria	17
4.4	Konservointia Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa	19
5	Kuopion kulttuurihistoriallinen museo	21
5.1	Yleisiä tietoja Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta	22
5.2	KHM:n kokoelmista	23
5.3	KHM:n muusta toiminnasta	24
6	Paikallismuseot	27
6.1	Mikä on paikallismuseo?	27
6.2	Pohjois-Savon paikallismuseoista	30
6.3	Konservaattorien paikallismuseotyötä Kuopiossa	32
7	Haastatteluaineistot ja tulokset	33
7.1	Konservaattorien paikallismuseotyö	34
7.2	Paikallismuseoiden vastaukset	38
8	Johtopäätökset	43
	Lähteet	47
	Kuvalähteet	56
	Liitteet	57
	Liite 1. Haastattelukysymykset konservaattoreille	57
	Liite 2. Kysymykset Pohjois-Savon paikallismuseoille	58

1 Esipuhe

Olen työskennellyt Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa konservaattorina kesästä 2018 saakka. Paikallismuseotoimijoiden neuvominen on ollut jo ennen museolain uudistusta vuonna 2020 mukana museon konservaattorien työohjelmassa ja olen osallistunut omalla puheenvuorollani kerran vuodessa järjestetyille paikallismuseopäiville ja joillekin neuvontakäynneille. Neuvonnan tavoitavuus ja todellinen hyödynnettävyys on kuitenkin jäänyt epäselväksi minulle. Syinä tähän on, että paikallismuseopäivillä on ollut ehkä kolmasosa museoista edustettuna ja paikallismuseoilta tulee melko vähän yhteydenottoja konservaattoreille (Billington 2023). Suurin osa konservaattorin työajasta menee museon omien kokoelmien ennaltaehkäisevään ja kajoavaan konservointiin sekä näyttelyiden suunnitteluun ja rakentamiseen osallistumiseen. Näiden havaintojen vuoksi halusin tutkia millaista paikallismuseotyön tulisi olla, jotta se olisi tehokasta, tavoitavaa ja paikallismuseoväen tarpeiden mukaista.

Tämän tutkimuksen aikana ymmärrykseni omasta työyhteisöstäni, konservoinnista ja pohjoissavolaisista paikallismuseoista on laajentunut. Oman toiminnan pohtiminen kuuluu olennaisena osana kaikkien konservaattorien työhön, joten on ollut hienoa päästä haastattelemaan ja muutenkin keskustelemaan itäsuomalaisen kollegojen kanssa.

Haluan kiittää haastattelemani konservaattoreita ja kyselyyn vastanneita paikallismuseoaktiiveja. Kiitokset kuuluvat myös työyhteisöni Kuopion kulttuurihistoriallisen museon jäsenille, etenkin museonjohtaja Helka Väisäselle, joka on antanut minun käyttää työaikaani tähän tutkimukseen, sekä konservaattori-museoamanuenssi Anu Reijoselle, joka on hoitanut joitakin minulle kuuluvia työtehtäviä opiskeluni aikana. Konservoinnin YAMK-ryhmän muut opiskelijat ja lehtori Nina Robbins ovat tehneet jatkuvasta Helsingin ja Kuopion välillä matkustamisesta mielekäästä, joten kiitoksia myös teille. Haluan kiittää myös kotijoukkojani, kumppaniani, rakennusmestari (AMK) Jonas Mithikua, joka on lukenut ja kommentoinut tekstiäni, sekä kissaystäviäni Brutusta ja Veskoa, jotka ovat pitäneet

yllä terveyttäni havahduttamalla minut välillä pois kirjojen tai tietokoneen ääreltä.

Toivon tutkimukseni olevan antoisa lukijalleen ja tuovan tutuksi monialaista konservاتورin ammattia sekä monipuolista museokenttää.

2 Johdanto

Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta tuli vuoden 2020 museolain uudistuksessa Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo museotoiminnan edistämistehtävässä, mitä ennen se toimi Pohjois-Savon maakuntamuseona. Näiden vastuu-tehtävien tarkoituksena on ohjata ja neuvoa alueen kulttuuriperintötoimijoita. Jo pelkästään museoiden määrä on Pohjois-Savon alueella suuri, ja niille kuuluvien kokoelmaobjektien määrä nousee satoihin tuhansiin (Billington 2023). Työhöni Kuopion kulttuurihistoriallisen museon konservاتورina kuuluu myös alueelliseen neuvontaan osallistuminen esinekokoelmien säilyttämisen ja hoidon osalta. Suuren ja monipuolisen museojoukon auttaminen on herättänyt minussa paljon kysymyksiä, jotka koskevat paitsi käytännön asioita, myös eettisiä pohdintoja.

Tässä opinnäytetyössäni tutkin konservاتورien tekemää paikallismuseotyötä ja sitä, mitä se voisi olla konservoinnin periaatteiden puitteissa. Käytän paikallismuseon määritelmää ei-ammattillisesti hoidetusta museoista, kuten Museovirasto asian määrittelee (Museovirasto i.a.a) ja rajaan tutkittavat paikallismuseot kulttuurihistoriallisiin, sillä tutkimallani Pohjois-Savon alueella toimii eri museot alueellisessa luonnontieteellisen museotoiminnan edistämistehtävässä ja alueellisessa taidemuseotehtävässä (Museovirasto i.a.b). Haluan myös selvittää, millaista konservاتورin neuvontaa ja apua työpaikkani Kuopion kulttuurihistoriallisen museon vastualueella Pohjois-Savossa sijaitsevat paikallismuseot kaipaavat. Tavoitteena on löytää ratkaisuja omaan paikallismuseoille suunnattuun työhöni ja samalla auttaa muita paikallismuseotyötä tekeviä tai siihen ryhtyviä konservattoreita. Myös muut paikallismuseotyötä tekevät museoammattilaiset, kuten tutkijat, amanuenssit ja intendentit, voivat hyödyntää tätä tutkimusta, sillä

kuten haastatteluissa käy ilmi, paikallismuseotyötä tehdään yhdessä ja rinnakkain. Paikallismuseoväki, joka tallentaa, säilyttää ja esittelee kokoelmiaan vapaaehtoisvoimin, on tärkeä kulttuuriperintötoimija ja siten myös tämän tutkimuksen kohderyhmää. Olen rajannut tutkimuksestani pois paikallismuseotoimijoiden suhteen omaan museoonsa ja sen edustamaan kulttuuriperintöön tarkemman tarkastelun. Aihetta käsittelevät etnologian maisterintutkielmissaan Sini Hirvonen (Hirvonen 2011) sekä Nina Rinta-Porkkunen ja Saija Ylitalo (Rinta-Porkkunen & Ylitalo 2002).

Tämä tutkimus on tapaustutkimus ja tutkimuskysymyksenä on, mitä ja millaista konservaattorien tekemä paikallismuseotyö on ja mitä Pohjois-Savon paikallismuseoihmiset konservaattoreilta toivovat. Käytän tutkimusaineistona alkuvuodesta 2024 tekemääni viiden itäsuomalaisen aluevastuumuseon konservaattorin haastattelua anonymisoituna sekä keväällä 2024 laatimani Pohjois-Savon paikallismuseoiden internetkyselyn vastauksia. Lisäksi lähdeaineistona toimii konservointia ja sen etiikkaa käsittelevät teokset ja säännöt, sillä konservaattorien työtä ohjaavat monet kansainväliset ohjeistukset ja standardit, mistä kerrotaan luvussa 4.1. Eettisten ohjeiden soveltamisesta käytännön työhön on kirjoittanut esimerkiksi konservaattori, professori Salvador Muños Viñas (Muños Viñas 2011).

Näkökulmani tässä tutkimuksessa on paikallismuseotyötä tekevän konservaattorin, joka haluaa kehittää työtään ja edistää paikallismuseotoimintaa. Siksi tutkimuksessa vain sivutaan muiden ammattiryhmien tekemä paikallismuseotyötä. Olen itse osa tutkittavaa kohdetta työroolini kautta, mikä väistämättä vaikuttaa tutkimukseen. Täysin ulkopuolinen tutkija voisi olla neutraalimpi, mutta toisaalta toisten, samaa työtä tekevien konservaattorien avulla työtä pystyy kehittämään työtä omasta asiantuntijuudesta käsin. Tärkeää on, että ei jumiudu työroolin reunaehtoihin. (Vilkkä 2007, 45.) Oma roolini Kuopion kulttuurihistoriallisen museon neuvovana asiantuntijana on syynä siihen, miksi Pohjois-Savon paikallismuseoille suunnatussa kyselyssä oli mahdollista vastata anonyymisti, sillä haluttiin saada avointa - myös negatiivista – palautetta museon toiminnasta. En

myöskään käsittelee tässä tutkimuksessa tarkemmin vuonna 2020 tehtyä museolain uudistusta, jossa maakuntamuseot muutettiin aluevastuumuseoiksi eri vastualueineen (Museovirasto i.a.b). Museolain uudistuksesta on käynnissä museologian maisteritutkimus (Terhema 2023), joten tässä tutkimuksessa ei käsitellä laajemmin muutoksen mahdollisia vaikutuksia. Pois rajautuu myös pohjois-savolaisten paikallismuseoiden kokonaisesitys, sillä noin kuudenkymmenen erilaisen museon perinpohjainen selostaminen ei ole mahdollista tämän tutkimuksen puitteissa.

Seuraavassa luvussa 3 kerron tutkimusaineistosta ja menetelmistä. Käsitelen muiden itäsuomalaisten konservaattorien paikallismuseotyötä haastatteluiden perusteella. Lisäksi käytän aineistona Pohjois-Savon paikallismuseoille suunnattua anonymiä internetkyselyä. Luvussa 4 esittelen konservointia ja sen teoriapohjaa sekä omaa työnkuvaani ja arkeani konservaattorina, sillä se asettaa puitteet tutkittavalle aiheelle eli konservaattorien paikallismuseotyölle. Sivuan lyhyesti konservoinnin kehitystä nykyisenlaiseksi ammatiksi ja nykytilannetta Suomessa, sillä siitä on tehty viime vuosina tutkimuksia (Auer 2000; Kantanen 2022; Knuutinen 2009; Lemmetyinen 2016; Reijonen 2007, 2010 ja 2022; Tiainen 2015). Luvussa 5 kerron työpaikastani Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta ja sen asemasta museokentällä, sillä tämä kertoo tutkimuksen lähtökohdista ja oman paikallismuseotyöni puitteista. Luvussa 6 pohdin paikallismuseon määritelmää ja kerron Pohjois-Savon paikallismuseoista sekä työpaikkani paikallismuseotyöstä. Luvussa 7 esittelen tutkimuksen tuloksia. Luku 8 koostuu tekemistäni johtopäätöksistä ja tutkimuksen tavoitteiden saavuttamisen, luotettavuuden ja eettisyyden pohdinnasta. Myös muutama potentiaalinen tulevaisuuden tutkimusaihe mainitaan johtopäätösten yhteydessä.

3 Tutkimusaineisto ja menetelmät

3.1 Tutkimuksen luonteesta ja menetelmistä

Tämä tutkimus on tapaustutkimus, sillä tarkastelun kohteena on ammattiryhmä, konservaattorit, ja sen suhde toiseen ryhmään, paikallismuseoihin, ja näiden

työn prosessit ja rajaukset. Soveltavan tutkimuksen kategoriaan se sopii ratkaisu- ja kehittämistavoitteidensa sekä tutkimusmenetelmien yhdistelemisen kautta. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 132–135.) Tutkimuksen tarkoitus on ennen kaikkea kartoittava, sillä tässä pyritään selvittämään mitä konservattorien paikallismuseotyö on ja mitä se voisi olla (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 138–139). Monilla paikallismuseoilla on merkityksellisiä näyttelyitä ja niissä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kokoelmaobjekteja, joten näiden esiin nostamisen ja säilymisen edistäminen on myös yksi tämän tutkimuksen tavoitteista. Kerron joitakin esimerkkejä pohjoissavolaisista paikallismuseoista luvussa 6.

Olen kerännyt aineistoa tutkimustani varten haastatteluiden avulla. Lähetin haastattelukysymykseni etukäteen haastateltaville ja lähetin lopuksi myös tekemäni muistiinpanot haastateltavalle, jotta hän voi korjata virheet ja kertoa halutessaan lisää asiasta. Haastattelin helmi- ja maaliskuun 2024 aikana viittä itäsuomalaista aluevastuumuseon konservattoria, Heidi Alasta Savonlinnan museosta ja Etelä-Savon alueellisesta vastuumuseosta, Riikka Jäväjää Lappeenrannan museosta ja Etelä-Karjalan alueellisesta vastuumuseosta, Suvi Kaunisaloa Kymenlaakson museosta ja Kymenlaakson alueellisesta vastuumuseosta, Jari Munkkia Joensuun museosta ja Pohjois-Karjalan alueellisesta vastuumuseosta sekä Milla Nederströmiä Kainuun museosta ja Kainuun alueellisesta vastuumuseosta. Valitsin yhdeksi aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, sillä se on joustava menetelmä vuorovaikutuksellisuudessaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Anonymisoin haastatteluvastaukset numerokoodien 1–5 taakse, jotta haastateltavien olisi helpompaa kertoa avoimesti työstään. Numerokoodit eivät perustu aakkosjärjestykseen.

Rajasin haastateltavat Itä-Suomeen saadakseni olosuhteet ja konservattorin työyhteisön mahdollisimman samankaltaiseksi kuin omani, sillä olen itse osa tutkimuksen aihetta työskennellessäni konservattorina itäsuomalaisessa museossa. Itä-Suomi on taloudellisesti vähävaraisempaa aluetta kuin maan eteläiset ja läntiset osat, mikä vaikuttaa myös museotyöhön (Elinkeinoelämän keskusliitto 2024; Eskelinen & Niiranen 2003; Itä-Suomi Unioni ry i.a.; THL 2024).

Kaikissa Itä-Suomen museotoiminnan edistämistehtävissä toimivissa aluevastuumuseoissa on kuitenkin edes yksi konservaattori, mitä ei kaikissa samassa tehtävissä toimivissa ALVA-museoissa ole. Tästä kerron lisää alaluvussa 3.2.

Viisi haastateltua konservaattoria muodostaa melko heterogeenisen joukon erikoistumisalan ja työuran pituuden osalta. Konservoinnin erikoistumisala vaihtelee: joukossa on kaksi tekstiilikonservaattoria, kaksi esinekonservaattoria ja yksi puu- ja metalliesineiden konservaattori. Pisimpään alalla toiminut on valmistunut vuonna 1990 ja tuorein 2016. Tänä aikana konservaattorien koulutuspaikka Suomessa on toiminut kahtena eri koulutusasteena ja neljällä eri nimellä. Samassa paikassa kauimmin työskennellyt oli ollut museossaan yli kolmekymmentä vuotta, lyhin työskentelyaika oli haastatteluhetkellä reilu kaksi vuotta. (Auer 2000, 169, 172–175; haastattelut.)

3.2 Yleistä ALVA-museoista

Suomen museolaki uudistui vuonna 2020, jolloin vuosina 1979–1980 suunniteltu maakuntamuseojärjestelmä muuttui aluevastuumuseojärjestelmäksi. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo oli valittu ensimmäisten kahdeksan joukossa Pohjois-Savon maakuntamuseoksi ja uudistuksen myötä jatkaa Pohjois-Savon alueellisena vastuumuseona museotoiminnan edistämistehtävissä ja kulttuuriympäristötehtävissä. (Härö 2010, 144; Museovirasto i.a.b.; Vilkuna 2010, 37). Uudessa museolaissa määritellään myös muita alueellisia vastuutehtäviä museotoiminnan edistämistehtävän lisäksi: kulttuuriympäristötehtävä, alueellinen luonnontieteellisen museotoiminnan edistämistehtävä ja alueellinen taidemuseotehtävä. Vastuutehtävien tarkoituksena on ohjata ja neuvoa oman alueensa kulttuuriperintötoimijoita. (Museovirasto i.a.b.) Alueellisen vastuumuseojärjestelmän lisäksi vuoden 2020 museolaissa uudistettiin valtakunnalliset erikoismuseot valtakunnalliseksi vastuumuseojärjestelmäksi, johon kuuluu tällä hetkellä 18 vastuumuseota eri toimialoineen (Museovirasto i.a.c). Kuopion luonnontieteellinen museo oli ainoa luonnontieteellinen maakuntamuseo vuodesta 2006 alkaen ja museolain uudistuksen jälkeen on edelleen ainoa museo alueellisen

luonnontieteellisen museotoiminnan edistämistehtävissä toimien neljän maakunnan (Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo) alueella. Kuopion taidemuseo toimii Pohjois-Savon alueellisena vastuumuseona alueellisessa taidemuseotehtävissä. (Museovirasto i.a.b; Vilkuna 2010, 37–38.)

Aluevastuumuseojärjestelmän myötä vaatimukseksi ALVA-museoille tuli palveluita ja toimintaa käsittelevä alueellinen suunnitelma, josta tulee käydä ilmi toimialueen rajaus, tehtävät ja työnjako alueen sisällä. Suunnitelma kattaa neljä vuotta ja siitä pitää tehdä kauden päätyttyä selvitys opetus- ja kulttuuriministeriölle. Ennen uudistustakin maakuntamuseot tekivät nelivuotissuunnitelman, joka hyväksyttiin neuvotteluissa Museoviraston kanssa. Henkilökunnan alueellisen työn määrän seurataan uudistuksen myötä 30 minuutin tarkkuudella ja raportoidaan vuosittain. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2022, 2.) Aiemmin ei ollut tarkkaa ohjeistusta kaikille museon työntekijöille, vaan esimerkiksi konservaattoreita oli ohjeistettu maksimimäärän mukaan: opastus ja neuvonta enintään 5 konsultaatiokäyntiä vuodessa (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019b). Kuopion kulttuurihistoriallisen museon alueellisen museotyön intendentin tehtävänimike oli ennen museolain uudistusta maakuntamuseointendentti (Billington 2023).

3.3 Konservattorit ALVA-museoissa

Itä-Suomen jokaisessa museotoiminnan edistämistehtävissä toimivassa museossa on ainakin yksi konservattori, mikä tekee alueen tutkimisesta tuloksellista. Kaikissa samassa tehtävissä toimivilla museoilla ei ole konservattoria. Tätä kirjoittaessa konservattorin ammattinimikkeellä työskentelevä henkilö puuttuu ainakin Seinäjoen museoista, K.H. Renlundin museosta, Hämeenlinnan kaupunginmuseosta, Tornionlaakson museosta ja Länsi-Uudenmaan museosta (Museovirasto i.a.b, Seinäjoen kaupunki i.a., Kokkolan kaupunki i.a., Hämeenlinnan kaupunki i.a., Tornion kaupunki i.a., Raaseporin museo i.a.). Jyväskylän kaupungin museoihin kuuluvan Keski-Suomen museon konservattoripalvelut ovat verkkosivujen mukaan 2024 syyskuun alussa tauolla ”henkilöstömuutosten vuoksi”, mutta muuten tarjoavat sekä museoille että muille apua tarvitseville

”ohjausta ja neuvoa esineiden käsittelyyn ja kunnostamiseen liittyvissä kysymyksissä” (Jyväskylän kaupunki i.a.).

Kuten edellisessä alaluvussa kerrotaan, aluevastuumuseojärjestelmä ja sen museotoiminnan edistämistehtävä korvasi maakuntamuseojärjestelmän. Vertaamalla konservaattoni, FM Jaana Katajan maisteritutkielman tietoihin vuodelta 2016, jossa kerrotaan vakituisten konservaattonin puuttuvan vain kolmesta museosta 21:stä (Kataja 2017, 39), on konservaattonittomien vastuumuseoiden määrä noussut viiteen. Prosentuaalisesti konservaattonillisten museoiden määrä on siis laskenut kahdeksassa vuodessa 85 %:sta 76 %:iin ja jopa kaksi prosenttia alle vuoden 2008 lukemasta, joka oli 78 %. Vain noin kolmessa neljäsosassa museotoiminnan edistämistehtävää hoitavassa museoista on konservaattoni neuvomassa esineiden säilyttämisessä, käsittelyssä ja huoltamisessa.

Jyväskylässä toimii myös Suomen käsityön museo ja siihen kuuluva Konservointikeskus, joka valtakunnallisena vastuumuseona on koko maan alueella toimiva erikoismuseo ja siten neuvoo myös paikallismuseoita tekstiilien säilyttämisessä ja käsittelyssä (Museovirasto i.a.c, Suomen käsityön museo 2024). Museoliiton tekstiililaboratorio tarjosi neuvonta- ja konservointipalvelua tekstiiliasi-oissa vuosina 1963–1989 (Kinanen 2010, 85). Muille materiaaleille tai objektityypeille vastaavaa julkista palvelua ei tiettävästi ole. Usein tämä palvelu on hoidettu yksityisten konservaattonoreiden toimesta, joiden ammattialuelistaus löytyy Pohjoismaisen konservaattonoriliiton Suomen osaston verkkosivuilta (PKL i.a).

3.4 Muu aineisto

Laadin Pohjois-Savon paikallismuseoille anonyymillä internetkyselyn kokoelmienhoidosta ja konservaattonin työhön kohdistuvista toiveista. Kyselyn anonyymiydellä haluttiin mahdollistaa paikallismuseotoimijoiden rehellinen palaute ALVA-museon tarjoamasta palvelusta. Kysely toteutettiin Metropolia Ammattikorkeakoulun e-lomakkeella, jonka linkkiä jaoin suoraan sähköpostilla paikallismuseokontakteille kolmeen otteeseen, kerran ennen kyselyn alkamista ja kah-

desti sen avoinna olon aikana, sekä kerroin kyselystä suullisesti paikallismuseotapaamisessa keväällä 2024. Aluemuseointendentti tiedotti kyselystä kahden otteeseen kevään 2024 aikana lähettämässään paikallismuseotiedotteissa. Kyselyyn oli mahdollista vastata kolmen kuukauden ajan, 1.3. – 31.5.2024. Kyselylomake koostui suljetuista ja avoimista kysymyksistä.

Tutkimuksen lähdeaineistona toimii edellä mainittujen haastattelujen ja kyselytutkimuksen lisäksi konservoinnin määritelmiä ja sisältöä käsittelevät julkaisut ja tutkimukset, jotka luetellaan luvun 4 alussa. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään Kuopion kulttuurihistoriallisen museon konservointiarkistoa, joka sisältää suurelta osin konservointiraportteja ja -päiväkirjoja (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012) ja Kuopion kulttuurihistoriallisen museon muita lähteitä, joista tärkeimpiä ovat Kokoelmapoliittinen ohjelma (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a), Alueellisen työn suunnitelma (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2022) ja museon verkkosivut (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a).

4 Konservointi ammattina, tieteenalana ja toimintana

Tämän luvun aiheena on konservointi – mitä se tarkoittaa ja minkälainen sen teoreettinen ja eettinen pohja on erityisesti konservoinnin nykyteorian valossa. Tämän luvun päälähteinä konservoinnin määrittelyssä toimii konservaattori, FT Tuula Auerin väitöskirja vuodelta 2000, konservaattori, FT István Kecskeméti väitöskirja vuodelta 2008, Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osaston (PKL) verkkosivut sekä konservaattori, professori Salvador Muñoz Viñasin *Contemporary Theory of Conservation* -teos vuodelta 2011. Kerron myös aluvussa 4.4 konservoinnin historiasta Kuopion kulttuurihistoriallisen museossa.

Konservoinnin yleistä historiaa ja nykytilannetta Suomessa ei juurikaan käsitellä tässä tutkimuksessa, sillä aiheesta on julkaistu kattavia tutkimuksia 2000-luvulla. Oman tutkimukseni kannalta keskeisiä kirjallisia lähteitä ovat Auerin väitöskirja *Konservointityön professionalisaatio* vuodelta 2000 ja Auerin ja suomen kielen ja viestinnän lehtori Susanna Niinistö-Sivurannan toimittama *Konservoinnin YAMK-tutkinnot – osaamista historiasta tulevaan* -tutkimusraportti vuodelta

2008, konservaattori, FM Kaisa Kantasen maisterintutkielma *Kansallisarkiston kokoelmien konservoinnin historiaa* vuodelta 2022, orgaanisen kemian dosentti sekä konservoinnin ja kulttuuriperinnön materiaalitutkimuksen dosentti, FT Ulla Knuutisen väitöskirja *Kulttuurihistoriallisten materiaalien menneisyys ja tulevaisuus: konservoinnin materiaalitutkimuksen heritologiset funktiot* vuodelta 2009, konservaattori, FM Emilia Lemmetyisen maisterintutkielma *Rakennuskonservaattoreiden koulutus ja työllistyminen* vuodelta 2016, tutkijakonservaattori, FM Henni Reijosen pro gradu *Taidekonservointi ja siihen liittyvä opetustoiminta Ateenumissa 1880–1950 -luvulla* vuodelta 2007, artikkeli *Suomalaisten museokoelmien konservoinnin historiaa* vuodelta 2010 ja artikkeli *Verstaalla ja ateljeessa. Maalausten, huonekalujen ja tekstiilien konservointia Muinaistieteellisessä toimikunnassa* vuodelta 2022 sekä konservaattori, FM Erika Tiaisen pro gradu *Konservaattoreiden työllistyminen Suomessa 2014* vuodelta 2015.

4.1 Mitä on konservointi

Tutkimukseni kannalta on mielekästä ensin paneutua siihen, miten konservointi tieteenalana on määritelty. Nostan tässä esiin erityisesti Tuula Auerin, István Kecskemétin ja Salvador Muños Viñasin määritelmät, koska kaikki ovat työskennelleet tai työskentelevät konservoinnin koulutuksen parissa ja ovat itse toimineet tai toimivat konservaattoreina. Myös konservointiin liittyvät aatteelliset yhdistykset, Pohjoismaisen konservaattoriiliiton Suomen osasto ja eurooppalainen konservaattoreiden liitto ECCO ovat alan organisaatioina ja aktiivisina ammatin esille tuojina ja kehittäjinä ovat tärkeitä lähteitä.

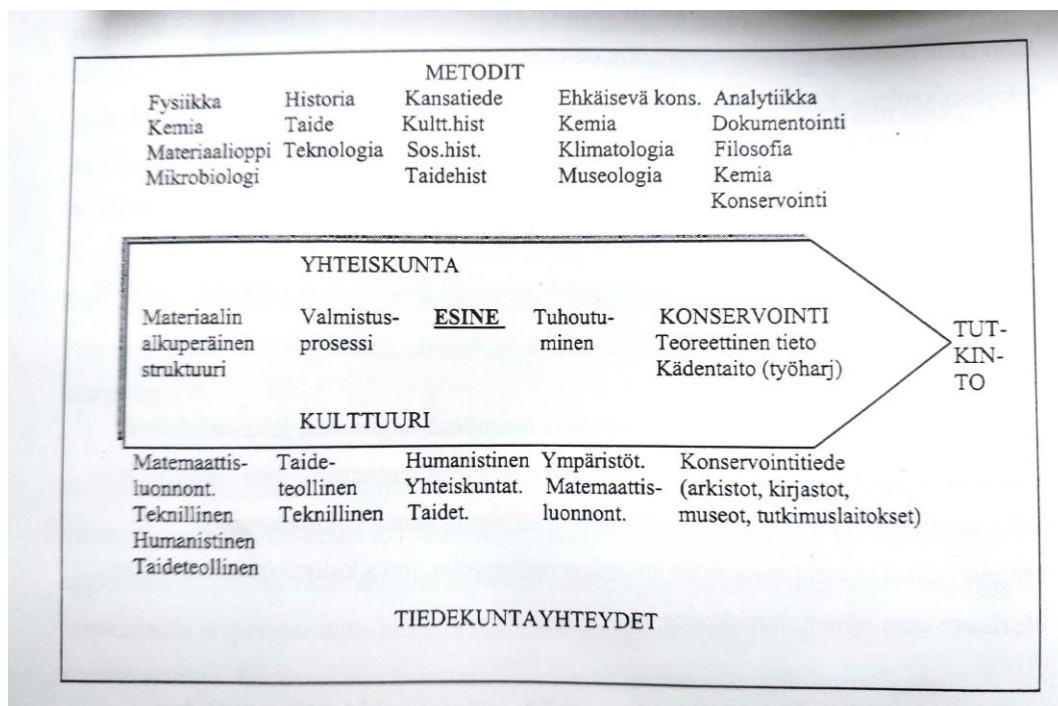
Metropolia ammattikorkeakoulun konservointiosaston johtajana toiminut Auerin mukaan konservoinnille on vaikeaa löytää lyhyttä tyhjentävää määritelmää ja usein kuvaillaankin lähinnä konservointitoimenpiteitä. Suurena linjana konservointi ”pyrkii aina kulttuuriperinnön suojelemiseen”. (Auer 2000, 81). István Kecskeméti määrittelee konservoinnin väitöskirjassaan seuraavasti: ”Konservointi on poikkitieteellinen akateeminen tieteenala, jonka perimmäisenä tarkoituksena on aktiivisesti edistää kulttuuriperintömme säilymistä” (Kecskeméti 2008, 13). Tämä on siis lyhyt määritelmä ja sellaisenaan herättäneen enemmän

kysymyksiä kuin vastauksia asiaa tuntemattomassa henkilössä. Kulttuuriperintöön kuuluu liikuteltavaa ja liikkumatonta kulttuurihistoriallista, taiteellista ja sivistyksellistä esineistöä ja luonnonympäristöä (Kecskeméti 2008, 20). Nykyään puhutaan myös aineettomasta kulttuuriperinnöstä (esim. Museovirasto i.a.d.). Konservattoreille kemiaa vuosikymmenien ajan opettaneen tohtori Ulla Knuutinen huomauttaa väitöskirjassaan (Knuutinen 2009), että aito monitieteellisyys vaatii eri tieteenalojen osaamista ja poikkitieteellisyys ei välttämättä riitä tähän. Knuutinen peräänkuuluttaaakin monentyyppistä osaamista ja tietoa kulttuuriperinnön säilyttämiseksi. (Knuutinen 2009, 34)

Kecskeméti jatkaa konservoinnin määritelmää kertomalla konservoinnin koulutuksesta seuraavasti: "Konservoinnilla ja museologialla on paljon yhteistä sovelletavan museologian eli museografian sekä dokumentoinnin sektoreilla. Konservoinnin lähiaineita ovat mm. taide- ja kulttuurihistoria, museologia, kemia ja materiaalioppi (Kecskeméti 2008, 13). Opiskeltavat aineet kertovatkin hyvin monitieteisyydestä: konservattorit saattavat olla taide- ja kulttuurihistoriallisissa museoissa ainoita henkilökunnan jäseniä, jotka ovat opiskelleet luonnontieteitä ja tarvitsevat niitä työssään jatkuvasti. Tarkemmin Kecskeméti kertoo konservointiin kuuluvista osa-alueista seuraavasti:

(...) termiä konservointi olisi syytä ryhtyä käyttämään laajasti käsittämään kokoelmien hoidon ja säilyttämisen kaikki aspektit materiaalitutkimuksesta vauriokartoitukseen, teknisestä konservoinnista kokoelmien pitkäaikaissäilytykseen sekä erityisesti kaikkeen siihen päätöksentekoon, joka liittyy kokoelmien säilyttämiseen, käyttöön, lainaamiseen, näytteille asettamiseen, mikrokuvaukseen ja digitointiin, turvallisuuteen sekä riskien minimoimiseen. Konservointi-terminille alisteisia ovat mm. säilyttävä (ennaltaehkäisevä) konservointi ja tekninen konservointi. (Kecskeméti 2008, 40.)

Tuula Auer kuvaa väitöskirjassaan konservointikoulutuksen monitieteellistä sisältöä kuviolla 5 (Auer 2000, 88).

Kuva 1. Konservointikoulutuksen monitieteellinen sisältö (Auer 2000, 88).

Näiden koulutukseen liittyvien määritelmien ohella Pohjoismaisen konservatoriliiton Suomen osasto eli Konservatoriliitto tai PKL on kirjoittanut oman määritelmänsä. Liittoon toiminut jo vuodesta 1963 ja on suomalaisten konservatorien aatteellinen yhdistys eli edistää konservatorien ammattia, tunnettuutta ja verkostoitumista (PKL i.a.). PKL:lla on monia kansainvälisiä yhteyksiä muihin konservointialan järjestöihin, muun muassa ECCO:on, josta lisää seuraavassa kappaleessa. Konservatoriliiton mukaan

Konservoinnilla tarkoitetaan materiaalsen kulttuuriperintömme säilyttämisen menetelmiä, joilla turvataan esineiden, rakennusten ja taiteen arvojen säilyminen ja välittyminen jälkipolville. Konservoinnin prosessi sisältää kohteiden tutkimuksen, dokumentoinnin, ennaltaehkäisevät ja varsinaiset konservointitoimenpiteet, joilla varmistetaan kohteen fyysinen säilyminen. Konservatori suorittaa kaikki toimenpiteet huomioiden konservatorin ammattieettiset näkökulmat ja tähtää työllään kohteiden merkityksen ja arvojen säilymiseen. (Pohjoismaisen konservatoriliiton Suomen osasto i.a.b.)

Konservatoriliitto käyttää sivuillaan termiä "käytännön konservointi" tarkoittamaan samaa kuin Kecskemétin tekninen konservointi. Suomessa käytetään tek-

nisestä konservoinnista myös termiä ”kajoava konservointi”. Alkuperä lienee materiaalitutkimusmenetelmissä, joissa puhutaan kajoamattomista, ”non-invasive” tutkimusmenetelmistä. (Knuutinen 2009, 21; Dionísio & Martinho & Almeida & Grangeia & Mendes & Moura & Caldas 2013, 221–223).

Konservaattorien työtä ohjaavat monet kansainväliset ohjeistukset ja standardit, joita ovat asettaneet muun muassa kansainvälisen museoneuvoston konservoinnin komitea ICOM-CC (ICOM-CC 2024), kansainvälinen konservointi-instituutti IIC (IIC 2024) ja eurooppalainen konservaattoreiden liitto ECCO (ECCO 2024). ECCO:n mukaan konservoinnin periaatteisiin kuuluu muun muassa harkinta monesta näkökulmasta, autenttisuuteen pyrkiminen, mahdollisimman vähäinen kajoaminen ja peruutettavuus (ECCO 2003, 2–3). Pohjoismainen konservaattoriliitto Suomen osastoineen on ECCO:n jäsen (Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto 2024 i.a.a). Lisäksi konservaattoreita koskevat samat säädökset kuin muutakin kulttuuriperintötyötä: ICOM:n eettiset säännöt (ICOM Suomen komitea ry 2021) ja paikallinen lainsäädäntö, Suomessa muinaismuistolaki, museolaki sekä museoasetus (Oikeusministeriö 2024). Konservoinnin eettiset periaatteet myös kerrotaan alan perusteoksissa, kuten *Conservation of Furnituressa* (Rivers & Umney 2013, 370–371). Tuula Auer huomauttaa väitöskirjassaan, että koska eettiset säännöt ovat monimerkityksisiä ja joskus ristiriidassa keskenään, niihin pitäisi suhtautua ennemminkin ohjeina ja apukeinoina konservaattorin omassa eettisessä harkinnassaan (Auer 2000, 92). Eettinen pohdinta ja tiedon tallennus ovat siis iso osa konservointia ja mukana kaikessa konservaattorin työssä.

Konservaattorien koulutus on ollut Suomessa ammattikorkeakoulututkinto vuodesta 1994 alkaen ja vuonna 2000 se piteni kolme- ja puolivuotisesta nelivuotiseksi. Vuodesta 2006 alkaen konservoinnissa on ollut mahdollista suorittaa myös ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Konservaattoreita koulutetaan eri suuntautumismuutoksina. (Auer 2000, 172–173; Auer 2008, 10; Kecskeméti 2008, 50–51; Metropolia Ammattikorkeakoulu 2024; PKL i.a). Monet konservointialan järjestöt, kuten ICOM-CC, IIC ja Pohjoismainen konservaattoriliitto,

järjestävät koulutuksia säännöllisesti. Jotkut, kuten Pohjoismaisen Konservatoriliiton Suomen osasto, järjestävät vapaaehtoisvoimin koulutuksen joka vuosi vaihtelevista aiheista. (ICOM-CC 2024; IIC 2024; NFK 2024; PKL i.a.) ECCO taas edistää konservoinnin tunnettavuutta ja yhteisöllisyyttä muuan muassa jokavuotisilla eurooppalaisilla konservointipäivillä, jossa kehoitetaan jakamaan tietoa erilaisista konservointiprojekteista ja -teemoista (ECCO 2024). Konservointijärjestöt harjoittavat myös julkaisutoimintaa: IIC *Studies in Conservationia*, Pohjoismaisen Konservatoriliitto *Meddelelser om Konserveringia* vuosittain ja Pohjoismaisen Konservatoriliiton Suomen osasto *Konservaattoria* kahdesti vuodessa. Näistä kaksi ensin mainittua ovat vertaisarvioituja. (IIC 2024; NFK 2024; PKL i.a.) Monet konservaatorit arvostavatkin ammattiaan ja haluavat kehittää sitä, onhan se kutsumusammatti (Auer 2000, 222–223).

Konservointi-termi on monissa pohjoiseurooppalaisissa ja englanninkielisissä maissa vakiintunut termi, jolla tarkoitetaan konservointia laajassa mielessä, eli ennaltaehkäisevää konservointia, kajoavaa tai teknistä konservointia ja restaurointia, kuten esimerkiksi paikkaamista (Auer 2000, 87; Kecskeméti 2008, 41). Italian, espanjan ja ranskan kielellä kuitenkin käytetään ”restaurointi”-tyyppistä sanaa (*restauero*, *restauración*, *restauration*) tarkoittamaan samaa kuin konservointi (Auer 2000, 76; Muños Viñas 2011, 14–15). Suomessa restauroinnin koulutus on erilaista kuin konservoinnin ja Metropolia Ammattikorkeakoulu on tällä hetkellä ainoa paikka, jossa koulutetaan konservaatteita (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2024a; Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2024b; Metropolia Ammattikorkeakoulu 2024). Tästä syystä tässä tutkimuksessa, joka käsittelee Itä-Suomen konservaatteiden paikallismuseotyötä ALVA-järjestelmän puitteissa, puhutaan vain konservaatteista ja konservoinnista.

Yksi konservaatteiden arjessa oleellinen asia on hyvät kädentaidot, joita Kecskeméti ei mainitse kirjoittaessaan konservaatteiden työstä. Maininnan puuttuminen liittyy siihen, että konservaatteita on pidetty aiemmin nimenomaan käsityöläisenä ja esimerkiksi historiaan sekä eettisiin kysymyksiin liittyvä tieto on vasta myöhemmin liitetty konservointiin (Auer 2000, 116; River & Umney 2013,

367). Konservattorin on kuitenkin tärkeää osata työstää museoesineeseen liittyvää materiaalia ja pystyä suorittamaan tarkkoja ja yksityiskohtaisia rakenteen vahvistuksia, kuten liimauksia, pienten maalipalasten kiinnitystä ja huomaamattomaa ompelua (Auer 2000, 87; Metropolia Ammattikorkeakoulu 2024; PKL i.a.). Tärkeä menetelmä esineen kunnan ja tehtyjen toimenpiteiden tallentamiseen on valokuvaus, joka myös kuuluu konservattorien opintoihin (Auer 2000, 181; Metropolia ammattikorkeakoulu 2024).

4.2 Konservoinnin keskeisiä teorioita

Konservoinnin teorioita on kehitetty jo parin sadan vuoden ajan. Tunnetuimpia lienevät Viollet-le-Ducin ja John Ruskinin vastakkaiset teoriat 1800-luvulta ja yli sata vuotta myöhemmin Cesare Brandin teoria (Brandi 1990; Ruskin 1849; Viollet-le-Duc 1990). Nykynäkökulman konservointiin tuo konservattori, professori Salvador Muños Viñasin *Contemporary Theory of Conservation* (Muños Viñas 2011). Viimeksi mainittu on oleellinen oman tutkimukseni kannalta, mutta sen ymmärtämisen vuoksi esitellään lyhyesti myös muutamia aiempia näkemyksiä.

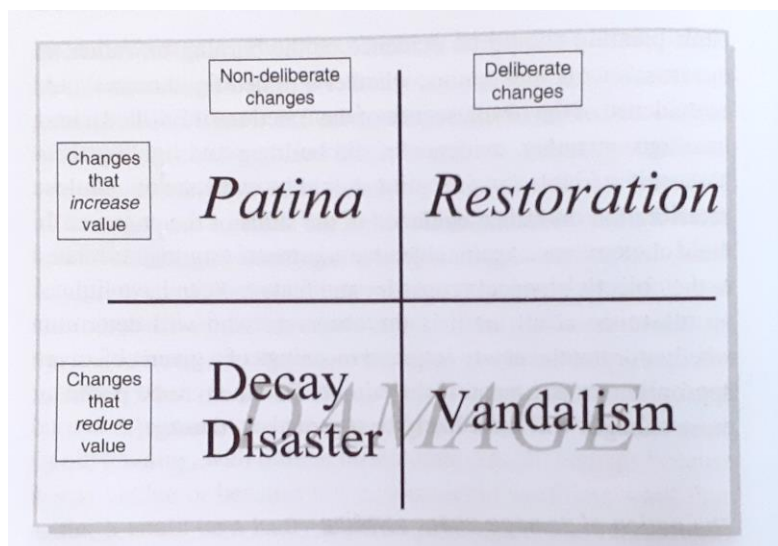
Eugène Viollet-le-Duc (1814–1879) oli ranskalainen arkkitehti, joka konservoi tai pikemminkin korjasi useita sen ajan tunnetuimpia rakennuksia. Hänen mukaansa rakennukseen tuli tehdä parannuksia ja korjauksia kokonaisuuden paremman säilymisen vuoksi, vaikka vastaavanlaisia ei olisi koskaan ollut olemassa (Viollet-le-Duc 1990, 316). John Ruskin (1819–1900) oli englantilainen kirjailija, filosofi ja taidekriitikko. Hänen merkittävimpiä panostuksia konservoinnin alalle olivat *The Seven Lamps of Architecture* ('arkkitehtuurin seitsemän lamppua', Ruskin 1849) ja luento pohjautuva essee *Ruosteen ylistys* (Ruskin 2021). Ruskinin mukaan rakennusten tulisi edustaa sitä kulttuuria, josta ovat syntyneet (Ruskin 1849, 323) ja niiden tulisi tuhoutua luonnollisesti, ilman keinotekoisia lisäyksiä tai muutoksia (Ruskin 1849, 322).

Italialaisen taidekriitikko Cesare Brandin *Teoria del Restauro* ('restauroinnin teoria') julkaistiin vuonna 1963 ja sitä pidetään askeleena moderniin konservointiin

(Melucco Vaccaro 1996, 203). Siinä Brandi toi taideteoksen fyysisiin ominaisuuksiin perustuvan ns. tieteellisen konservoinnin rinnalle ajatuksen taiteilijan aikomuksesta. Tämä on sovellettavissa myös kulttuurihistoriallisiin objekteihin, sillä niiden konservointitavoitteiden määrittelyssä voi ottaa huomioon esineen käyttötarkoituksen ja käyttöhistorian, vaikka Brandi käsittelikin konservointikohteena vain taidetta, tosin mukaan lukien myös arkkitehtuurin ja niin sanotun käyttötaiteen (Brandi 1990, 230).

Brandin myötä konservointiin vakiintui palautettavuus eli pyörrettävyys (*reversibility*) (Auer 2000, 117; Muñoz Viñas 2011, 5; Rinne 1975, 245). *Conservation of Furniture* -teoksessa (Rivers & Umney 2013) ei-palautettavuus (*irreversibility*) mainitaan vältettävänä asiana, vaikkakin huomautetaan puhdistuksesta mahdollisena poikkeuksena tavoitteeseen (Rivers & Umney 2013, 371). Liimoja käsittelevässä osiossa Rivers ja Umney kirjoittavat, että palautettavuuteen pyrkimiseen vaikuttaa konservointitoimenpiteen esinekohtainen ainutlaatuisuus – museoissa voi olla suuremmat mahdollisuudet uusien epäonnistuneiden toimenpiteiden (Rivers & Umney 2013, 159). Tuula Auer määrittelee palautettavuuden ”hyödylliseksi myytiksi” ja mainitsee esimerkkeinä ruosteenestokäsittelyn ja konsolidoinnin peruuttamattomina toimenpiteinä (Auer 2000, 117). Palautettavuutta on pohtinut myös Marianne Miettinen artikkelillaan *Palautettavuus – konservoinnin utopistinen opinkappale?* (Miettinen 2008).

Yksi paikallismuseoiden kysymysten vakioaiheista on museoesineiden ja -tilojen puhdistaminen. Esineistä puhdistetaan pois likaa, sillä se vaurioittaa esineitä (Kecskeméti 2008, 41; Rivers & Umney 2013, 260–263). Lian määritelmä ei kuitenkaan ole yksinkertainen, kuten seuraavasta kaaviosta ilmenee.

Kuva 2. Esineiden mahdollisten muutoksien luokittelu (Muños Viñas 2011, 102).

Patinaa ja restaurointia (konservointia) pidetään siis toivottavana mutta vaurioitumista, onnettomuuksia ja vandalismia ei. Jako näyttää ensisilmäyksellä yksinkertaiselta, mutta asia on monimutkaisempi kuin miltä se näyttää. Patina on myös vaurio eli hapettumisen aiheuttama kemiallinen muutos (Auer 2000, 82–83). Patina on myös esteettinen kysymys, joten sen, kuten muidenkin esineiden muutosten, haluttu määrä riippuu päätöksentekijästä ja päätökseen vaikuttaa myös esineen historialliset merkitykset (Kecskeméti 2008, 52; Muños Viñas 2011, 103–104). Puhdistuksen neuvominen ei siis ole yksinkertaista, vaan riippuu esineestä, sen materiaalista, historiasta ja käyttötarkoituksesta.

4.3 Konservoinnin nykyteoria

Contemporary Theory of Conservation -teoksessaan (Muños Viñas 2011) eli ”konservoinnin nykyteoriassa” professori, paperikonservaattori Salvador Muños Viñas käsittelee kriittisesti vakiintuneita konservoinnin periaatteita ja eettisiä sääntöjä. Hän kohdistaa kritiikkiään moderniin konservointiin ja erityisesti sen alakäsitteeseen, tieteelliseen konservointiin, joka on syntynyt 1800-luvun loppupuolella ja saanut suuren jalansijan jo 1930–50-luvuilla (Muños Viñas 2011, 67–69). Jo vuonna 1947 konservoinnin yhteydessä puhuttiin materiaalien määrittämisestä ja vaurioitumisprosessien ymmärtämisestä (Muños Viñas 2011, 70), ku-

ten nykyäänkin luvussa 4.1 selostetun mukaisesti. Materiaalinen totuus on hankala käsite, sillä esineen jokainen kunto, oli se sitten tökerö retusointi tai moderni lisäys, on totuudenmukainen olemassa oleva tai ollut asia (Muños Viñas 2011, 94). Myös olosuhteet vaikuttavat esineiden ja materiaalien käyttäytymiseen: valvotuissa laboratorio-olosuhteissa tapahtuvat seuraamukset eivät ole useinkaan samat kuin monia vaiheita ja ympäristöjä kokeneissa objekteissa (2011, 127–129). Autenttisuuden eli alkuperäisyyden käsitettä on tosin kritisoitu abstraktiksi ja myyttiseksi jo 1960-luvulla (Auer 1982, 106) ja Muños Viñasin mukaan konservattorit eivät pyri autenttisuuteen vaan usein jopa päinvastaiseen tulokseen (Muños Viñas 2020, 22).

Taiteilijan aikomus ja esineen käyttötarkoitus ovat myös haastavia määritelmiä, sillä taideteoksen tai esineen merkitys voi muuttua vuosikymmenten tai -satojen aikana ja siten syy miksi se on säilyttämisen ja esillepanon arvoinen, voikin olla aivan nykyään aivan eri kuin museoon hankittaessa (Auer 2000, 89; Kecskeméti 2008, 52–55; Kostet, Juhani 2009, 155; Muños Viñas 2011, 59). Tieteellisen konservoinnin viljelemät käsitteet ”totuus” ja ”objektiivisuus” ovat Muños Viñasin mukaan vaikeasti saavutettavia, sillä jokainen ihminen katsoo asioita omasta näkökulmastaan. Konservattorin opinnoissa opetetaankin dokumentointia, kuten alaluvussa 4.1 kerrotaan, sillä on tärkeää kirjata omat perustelut toimenpiteille tarkkaan ja rehellisesti muistiin, jotta muut ymmärtävät päätöksen syitä ja seurauksia paremmin. Tehtäviin toimenpiteisiin vaikuttaa olennaisesti myös se, mitkä ovat ne resurssit, joita juuri sinä hetkenä voidaan käyttää juuri siihen konservointikohteeseen (Kecskeméti 2008, 52; Muños Viñas 2011, 202–203).

Yksi tärkeimmistä Muños Viñasin oivalluksista on se, että todella monet ammattiryhmät ja henkilöt osallistuvat konservointiin (Muños Viñas 2011, 9–11). Tutkijoiden, konservattorien ja museomestarien lisäksi esineen säilymistä edesauttavat muun muassa ilmastointilaitteiden suunnittelijat ja asentajat, esineiden tukirakenteiden suunnitteluun osallistuvat rakennesuunnittelijat, tilojen puhtaanapitohenkilökunta sekä tietenkin museoiden aukipitohenkilökunta. Oppaiden ja pedagogien ymmärrys sen hetkisestä näytteillepanosta (mihin saa koskea) on tär-

keää, ja tästä on vastuu paitsi konservaattoreilla, joilla on tietoa esineturvallisuudesta, myös näyttelysuunnittelijoilla näyttelyn fyysisen toimivuuden näkökulmasta. Näyttelykävijällä siis tulee olla selkeä ja helppo kulku, sillä liian ahtaassa näyttelyssä museoesineet ovat alttiina vaurioille. Ennaltaehkäisevä konservointi on siis kaikkien museoissa ja museoille työskentelevien asia.

Merkittävää konservoinnin nykyteoriassa on se, että konservaattorien toimenpiteillä ei ole itseisarvoa sinänsä, vaan ne ovat keinoja ja valintoja jonkin lopputuloksen saavuttamiseen. Tämän lopputuloksen määrittelemisen on moniäänistä ja subjektiivista, ja nykyteorian tavoite on tehdä tämä päätöksenteko läpinäkyväksi. Se ei sulje pois tieteellistä ja esteettistä konservointia tai muita alaluvuissa 4.1 ja 4.2 mainittuja konservoinnin piirteitä.

Konservoinnin toimintatapoja ja teorioita sekä niiden suhdetta käytännön työhön on pohdittu jo pitkään. Kaiken pohdinnan tavoitteena on perustella käytännön toimenpiteitä tai niiden tekemättä jättämistä. Seuraavassa alaluvussa kerron Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa työskennelleistä konservaattoreista, joiden ammatillinen koulutustausta noudattaa alan yleistä tilannetta ajankohtana.

4.4 Konservointia Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa

Työpaikalleni Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon saatiin ensimmäiset konservaattorit 1970-luvun alussa: esine- ja huonekalukonservaattori Tauno Pastila vuonna 1972 ja rakennuskonservaattori Erkki Hietala sekä tekstiilikonservaattori Helena Kylmänen vuonna 1974 (Koskela 2024; Reijonen 2024; Tertsunen i.a.). Konservattori Pastila oli työskennellyt ennen Kuopioon tuloaan Kansallismuseolla huonekalu- ja metalliesinekonservaattorina vuosina 1958–1972 ja oli ensimmäinen päätoiminen huonekalukonservaattori Suomessa (Auer 2000, 151; Härö 2010, 148; Reijonen 2022, 115). Hänet palkattiin omien sanojensa mukaan aluksi järjestämään työkaluvarastoa, josta sitten työ eteni muihin tehtäviin. Koulutustaustaan kuului erilaisia kotiteollisuus- ja käsityökouluja, mutta työn myötä Pastila pääsi lisäkoulutukseen, muun muassa kemiankurssille. (Tertsunen i.a.) Pastilan reitti työhön muistuttaa osittain konservaattori, FT Tuula Auerin polkua,

kuten monien muidenkin suomalaisten konservaattorien ennen konservaattori-koulutuksen aloittamista 1980-luvulla. Auer aloitti tutkimusassistenttina Oulun arkeologisessa laboratoriossa 1970-luvun lopussa ja työ muuttui vuosien aikana konservaattoriksi. 1980-luvun alussa hän suoritti Helsingin yliopiston konservointialan pätevyitysmiskurssin. (Auer 1982, 105; Auer 2000, 165–169.)

Pastilan seuraaja Kuopion kulttuurihistoriallisen museon konservaattorina, Jari Tertsunen, aloitti konservointimerkintöjen perusteella alkuvuodesta 1991. Hän oli suorittanut huonekalukonservaattorin ammattitutkinnon vuonna 1990 Vantaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012). Tertsunen kehitti jo 1970-luvun lopulla aloitettua konservointilomakekäytäntöä ja muuta työn tallentamiseen liittyviä rutiineja, joiden ansiosta säilyneitä tietoja käytän edelleenkin työssäni. Tertsunen jäätyä pois työstä vuoden 2012 lopussa museolla ei ollut noin viiteen vuoteen esinekonservaattoria tai koviin materiaalien konservaattoria. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012). Vuoden 2017 syksyllä työhön saatiin uusi, Metropolia ammattikorkeakoulusta huonekalukonservaattoriksi valmistunut Aura Colliander, joka jätti työpaikan vajaan puolen vuoden jälkeen. Tässä vaiheessa ei enää käytetty konservointilomakkeita, vaan tietojen tallennus sähköiseen kokoelmanhallintajärjestelmään oli jo aloitettu (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a).

Kuva 3. Konservaattorin työtilat sijaitsevat Kuopion korttelimuseolla (Heikkilä 2022).

Tekstiilikonservaattorina Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa aloitti vuonna 1974 Helena Kylmänen, joka siirtyi Joensuun museoon noin vuonna 1978. Kylmänen oli entisten kollegojensa mukaan kouluttautunut Museoliiton kursseilla. (Koskela 2024; Reijonen 2024.) Kylmäsen jälkeen Kuopion tekstiilikonservaattorina työskenteli yli neljänkymmenen vuoden ajan sama henkilö, Anni Koskela, joka kouluttautui alalle konservaattoreita pätevoittävässä täydennyskoulutuksessa vuosina 1980–1983. Koulutuksen kautta pätevoityminen oli ollut ehtona työpaikan saamiselle. Tätä ennen hän oli työskennellyt tekstiilikonservaattorin apuna suuria lahjoituksia pestäessä. (Heikkilä 2019; Koskela 2024; Reijonen 2024). Koskelan jäätyä loman kautta eläkkeelle kesäkuussa 2021 kesti yli puolitoista vuotta, ennen kuin uusi tekstiilikonservaattori Anu Reijonen pääsi aloittamaan työssä maaliskuussa 2023. Reijosen nimikkeeksi tuli museoamanuenssi korkeamman koulutuksen (konservoinnin ylempi AMK) ja laajemman tehtävänkuvan vuoksi, vaikka tekstiilikokoelmien konservointi kuuluu edelleen hänen työtehtäviinsä (Reijonen 2024). Konservointikertomusten perusteella Kuopion kulttuurihistoriallisen museon tekstiileitä on konservoitu ainakin 2010-luvulla myös Suomen käsityön museon yhteydessä toimivassa konservointikeskuksessa ja tätä ennen Museoliiton tekstiililaboratoriossa (Koskela 2024, Reijonen 2024). Konservointipalveluita on myös hankittu ostopalveluina esimerkiksi näyttelyitä varten ja lisäksi museolla on ollut vuosikymmenien aikana lukuisia konservointiharjoittelijoita (Koskela 2024; Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012).

5 Kuopion kulttuurihistoriallinen museo

Tässä luvussa kerrotaan Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta, sillä se asettaa puitteet tutkimukselle – olen työroolini kautta itse osa tutkimuskohdetta. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään taustatietoja, museon asemaa ja henkilökunnan laajuutta. Toisessa alaluvussa kerrotaan museon tekemästä työstä eli kokoelmista, näyttelyistä ja vähän myös kulttuuriperintötyöstä. Myös museotyön arkea sivutaan yleisellä tasolla. Eniten kerrotaan esinekokoelmista, sillä se liittyy kaikista tiiviimmin konservaattorien työhön. Päälähteinä tässä luvussa ovat

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon verkkosivut sekä vuonna 2019 hyväksytty Kokoelmapoliittinen ohjelma.

5.1 Yleisiä tietoja Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo (KHM) on perustettu 1884 Kuopion isänmaallisen seuran toimesta ja se siirtyi Kuopion kaupungin alaisuuteen vuonna 1967. Sen tarkoitus on

tallentaa, tutkia ja välittää tietoa Pohjois-Savon ja erityisesti Kuopion esihistoriasta, historiasta, kansanelämästä ja muusta kulttuurihistoriasta. Toiminta-alueellaan se osallistuu myös esineellisen ja rakennetun kulttuuriympäristön säilyttämiseen sekä pyrkii edistämään kulttuurihistoriallista museotoimintaa. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a.)

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo eli ALVA-museo, jonka vastuualueina on edistää alueellista museotoimintaa sekä kulttuuriympäristötyötä Kuopiossa ja maakunnassa. Ennen vuoden 2020 museolain uudistusta ja aluevastuumuseojärjestelmää KHM toimi Pohjois-Savon maakuntamuseona. Museo on osa Kuopion museokeskusta, johon kuuluvat myös Kuopion luonnontieteellinen museo (LTM) ja Kuopion taidemuseo (TM), joilla on myös aluevastuumuseotehtävät omalla alallaan.

Kuopion kulttuurihistoriallisella museolla työskentelee 13 vakituista työntekijää: museonjohtaja, seitsemän intendenttiä (alueellisen museotoiminnan, arkisto- ja valokuvakokoelman, esinekokoelman, näyttelyiden, rakennetun ympäristön ja kaksi arkeologian) koviin materiaalien konservaattori, tekstiilikonservaattori-museoamanuenssi, museomestari, näyttelymestari ja korjausrakentamisen amanuenssi. Lisäksi on museolehtori, jonka työnkuvaan kuuluu myös yleisötyön yksikön esimiestehtävät. Oppaista ja muista museopedagogian alan työntekijöistä muodostettiin yleisötyön yksikkö vuonna 2011, jotta saatiin helpotettua työvuorolistojen suunnittelua kaikille museoille. Yleisötyönhenkilökunnalla on kuitenkin myös omia, tiettyyn museoon sidottuja vastuualueita. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a; Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a.; Kuopion museokeskus i.a.)

5.2 KHM:n kokoelmista

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon esinekokoelmaa alettiin kerätä heti yhdistyksen perustamisvuonna 1884 ja seuraavien 10 vuoden aikana objektimäärä oli karttunut lähes 1300 esineeseen (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 9). Esinekokoelmassa oli vuoden 2023 lopussa noin 72 840 museo-objektia (Museovirasto 2024), jonka jälkeen se on esinekokoelmista vastaavan intendentin mukaan karttunut muutamilla kymmenillä (Piirainen 2024). Alkuaikoina painotus oli vahvasti maalaisesineistössä (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 8). Tallennusohjelmassa on myöhemmin painotettu myös kaupunkielämään ja paikalliseen teollisuuteen liittyvää esineistöä, vaatetusta ja vesistöesineitä, kuten vesikulkuneuvot ja kalastusvälineistö (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 7). Kokoelmiin kuuluu siis hyvin monenlaisia esineitä aina kivikaudelta tähän päivään, kivikirveistä kultasormuksiin ja hääpuvuista puimakoneeseen, joten valmistustapojen sekä materiaalien kirjo on suuri. Merkittävimmät esinekokoelmien osat liittyvät apteekkitoimintaan, esihistoriaan, tekstiileihin sekä merkkihenkilöihin, kuten kirjailija Minna Canthiin (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 9). Arkeologian intendentit vastaavat arkeologisesta kokoelmasta esineiden luetteloimisen, tutkimisen ja lainaamisen osalta, mutta säilytykseen liittyvissä kysymyksissä ne kulkevat osana muuta esinekokoelmaa. Uudet kokoelmahankinnat harkitaan tarkkaan. Ne täydentävät olemassa olevaa kokoelmaa ja laajentavat sitä ajallisesti kohti nykypäivää. Myös museon näyttelyohjelma voi liittyä kartuntaan. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 23; Piirainen 2024).

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon arkistokokoelman laajuus oli vuonna 2023 kaikkiaan 3641 päänumeroa sisältäen asiakirja- ja paperiaineistoja kaikkiaan 92 hyllymetriä ja valokuvakokoelman 849 857 objektia (Kankkunen 2024; Museovirasto 2024). Arkisto- ja valokuvakokoelmaa on kerätty museon perustamisesta lähtien ja aihepiireinä on ollut niin ihmiset kuin heidän rakentama ympäristökin sekä erilaiset tapahtumat ja tilanteet. Ammattivalokuvaajien kokoelmia on lahjoitettu kokoelmiin useita, joista tunnetuin on kenties Victor Barsokevitshin negatiivikokoelma 1800–1900-luvun vaihteen molemmilta puolilta. Myös

myöhempiä kokonaisuuksia runsaasti. Valokuva- ja arkistopalvelut ovat tutkijoiden, toimittajien ja yksityisten ihmisten, kuten esimerkiksi sukututkimusta harrastavien, ahkerassa käytössä. Myös museo käyttää jatkuvasti valokuvia omissa näyttelyissään sekä viestinnässään ja arkistoaineistosta esimerkiksi erilaiset tuote-etiketit, matka- ja pääsyliput sekä rakennuspiirustukset ovat olleet usein näytteillä. (Kankkunen 2024; Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a.) Arkisto- ja valokuvakokoelmasta vastaava intendentti palvelee asiakkaita ja hoitaa kokoelmia. Paperiin ja/tai valokuviiin erikoistunutta konservattoria KHM:lla ei ole, joten konservointivelkaa lienee kertynyt ottaen huomioon myös kokoelman korkean iän. Sekä esine- että arkisto- ja valokuvakokoelmien digitoinnissa on suureksi avuksi kesätyöntekijät sekä määräraikaiset museoammattilaiset.

Huonokuntoiset ja käyttötarkoitukseensa sopimattomat säilytystilat ja osittain käyttötarkoitukseensa sopimattomat konservointitilat hidastavat ja hankaloittavat työntekoa. Kun esineiden esille otto ja hyllytys on vaikeaa tilan ylitäytön vuoksi ja konservointitiloissa täytyy jatkuvasti siirrellä kalusteita ahtauden takia, aikaa kuluu muuhun kuin työn varsinaiseen sisältöön. Tilojen hajauttaminen ympäri kaupunkia aiheuttaa kulkemista työajalla ja samojen työvälineiden hankkimista ja ylläpitoa useana kappaleena. Vähähenkilökuntaisen museon resurssit eivät muutenkaan ole tarpeeksi suuret kaikkien toimintojen sujuvaan ylläpitoon, jolloin turhan työn aiheuttama hukka ja stressi korostuvat. Kuopion kulttuurihistoriallisen museon nykyinen johtaja Helka Väisänen onkin ottanut julkisuudessaan esille museon henkilöstöresurssien puutteellisuuden erityisesti kokoelmatyön osalta (muun muassa Paananen 2022).

5.3 KHM:n muusta toiminnasta

Kuopion kulttuurihistoriallisella museolla on kolme näyttelykohdetta: vuonna 1907 valmistunut Kuopion museo yhdessä Kuopion luonnontieteellisen museon kanssa, vuonna 1982 avattu Kuopion korttelimuseo sekä vuonna 1981 avattu J.V. Snellmanin kotimuseo. Kuopion museolla ja korttelimuseolla pidetään perusnäyttelyiden lisäksi myös vaihtuvia näyttelyitä. Näyttelyt ovat toisinaan vain muu-

taman kuukauden mittaisia, tosin tätä kirjoittaessa on käyty keskustelua näyttelyiden pidentämisestä paitsi henkilöresurssien riittävyyden takia, myös ekologisista syistä – planssien, mainosten ja oheismateriaalien vuotuinen määrä ja sitä kautta jätteen määrä vähenisi (Väisänen 2024). Ainakin alkuvuodesta 2025 Kuopion museolle ja Kuopion korttelimuseolle avautuvat näyttelyt ovat noin vuoden mittaisia. Lisäksi museo tuottaa kierto- ja verkkonäyttelyitä sekä erilaisia pedagogisia materiaaleja. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a.) Näyttelytoiminnan olennaisimpia työntekijöitä ovat näyttelyistä vastaava intendentti sekä näyttelymestari, mutta myös konservattorit ja museomestari osallistuvat näyttelyiden suunnitteluun ja rakentamiseen. Myös arkisto- ja esineintendentit ja museolehtori ovat mukana suunnittelussa ja objektien valinnassa. Toisinaan käytetään määräaikaista tutkijoita ja ulkopuolisia näyttelysuunnittelijoita apuna näyttelyissä.

Kulttuuriympäristötyötä tekevät ja arkeologian intendentit sekä korjausrakentamisen amanuenssi. Kulttuuriympäristötyöhön kuuluu paljon asiantuntija- ja viranomaistyötä muun muassa maan- ja metsänkäyttöön sekä rakentamiseen ja kaavoitukseen liittyen. Kulttuuriympäristötiedon digitaalinen tallennus ja sen saataavuuden varmistaminen ja kehittäminen on myös olennaista työtä KHM:n asiantuntijoille. Työhön liittyy erilaisia alueellisia ja valtakunnallisia hankkeita, kuten esimerkiksi Kulttuuriympäristön palveluikkuna kyppi.fi. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a.) Kuten alaluvussa 5.1 mainittiin, Kuopion kulttuurihistoriallisella museolla on alueellinen kulttuuriympäristötyön edistämistehtävä Pohjois-Savon alueella. Alueellista työtä tekevätkin kokonaan tai lähes kokonaan rakennetun ympäristön intendentti, toinen arkeologeista, korjausrakentamisen amanuenssi sekä alueellisen museotoiminnan edistämistehtävän osalta alueellisesta museotoiminnasta vastaava intendentti.

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon alueellisen museotyön intendentin työkuva koostuu kokonaan alueellisesta museotyöstä, joka on suurelta osin paikallismuseotyötä. Hän pitää yhteyttä paikallismuseoihin, järjestää paikallismuseopäiviä Pohjois-Savossa, tekee kohdekäyntejä ja ohjaa kysymyksiä muulle henkilökunnalle. Hän myös vastaa museon alueellisen työn suunnittelusta ja seuraa

museon tekemän ALVA-työn määrää sekä raportoi siitä Museovirastolle. Museotoiminnan edistämistehtävässä ALVA-intendentti osallistuu kansalliseen kehitysyhteistyöhön maakuntatutkijaverkoston jäsenenä. Hän osallistuu myös erilaisiin hankkeisiin, jotka koskettavat alueellista museotyötä niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. ALVA-intendentti osallistuu myös alueellisten museopalveluiden suunnitteluun ja toteutukseen. Alueellisia museopalveluita ovat esimerkiksi kierto- ja verkkonäyttelyt sekä muut lainattavat palvelut.

Alueellisen museotoiminnan edistämistyöhön osallistuu myös muita henkilökunnan jäseniä: konservattorit esinekokoelman kunnan arvioimisessa sekä toimenpiteiden ja näytteille asettelun ohjeistuksessa, esine- ja arkistointientit luetteloinnissa ja säilytyksessä muun muassa sähköiseen kokoelmanhallintajärjestelmään luettelointikoulutuksilla sekä näyttelyintendentti ja -mestari näyttelytoimintaan liittyvillä ohjeilla ja neuvoilla. Kiertonäyttelytoiminta on ALVA-työtä niin suunnittelun kuin logistiikan osalta, joista viimeksi mainittuun osallistuu myös museomestari. Museoviraston julkaisema Paikallismuseon työkirjan on suurena apuna paikallismuseotyössä. (Billington 2023; Billington 2024; Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019, 19; Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2022; Mikola & Sojakka & Teräs 2011).

Vähähenkilökuntaisessa museossa työntekijät, myös konservattori, osallistuvat myös moneen muuhun työtehtävään oman ydinalueensa lisäksi. Tällaisia ovat esimerkiksi valtakunnalliset ja kansainväliset kehittämis- ja tutkimushankkeet sekä museoiden välinen yhteistyö. Kunnallisessa museossa myös erilaiset kaupungin verkostot ja työpaikkaohjelmat ovat osa työn arkea. Yksi näistä on ekotukitoiminta, joka on työpaikoille kehitettyjä ympäristötyön konkreettisia toimintamalleja (Ekotukitoiminta 2024). Toimin vuosina 2019–2023 oman työyksikköni ekotukihenkilönä, sillä ajattelin ammatin tuoman materiaalituntemukseni ja yleisen kiinnostukseni ympäristöasioihin antavan hyvän pohjan neuvonnalle. Vuoden 2024 alussa tehtävä siirtyi eteenpäin kollegalleni.

6 Paikallismuseot

Tässä luvussa ensin pohditaan paikallismuseoiden käsitettä ja sivutaan sen historiaa. Sitten nostetaan esiin esimerkkejä Pohjois-Savon kulttuurihistoriallisista paikallismuseoista, sillä ne kuuluvat Kuopion kulttuurihistoriallisen museon ohjaustoiminnan piiriin ja näin ollen olen tutustunut niihin työni kautta. Kolmannessa alaluvussa kerrotaan lyhyesti millaista paikallismuseotyötä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon konservaattorit ovat tehneet aiemmin.

6.1 Mikä on paikallismuseo?

Paikallismuseon määrittelemisen ja siten niiden määrän laskeminen ei ole yksiselitteinen asia. Se on muuttunut muutamassa sadassa vuodessa museoalan muuttuessa ja kehittyessä. 1800-luvulla paikallismuseoilla tarkoitettiin kaikkia muita kuin Suomen muinaismuistoyhdistyksen tavoittelemaa Kansallismuseota (Häro 2010, 134). Tutkijakonservaattori Henni Reijonen mainitsee artikkelissaan arkeologi ja konservaattori Hjalmar Appelgren-Kivalon neuvoneen paikallismuseoita jo vuonna 1895 metalliesineille tehtävissä toimenpiteissä (Reijonen 2010, 293). Suomen museoliiton historiikin mukaan 1900-luvun Appelgren-Kivalon mielestä kaupunkien museoita ja erityisesti ”pitäjänmuseoita” eli kotiseutumuseoita ”oli perustettu liikaa ja liian löyhin perustein ilman tarpeellisia varoja ja vastuuelintä” (Vilkuna 1998, 15). Appelgren-Kivalo oli juuri edellisenä vuonna perehtynyt museoiden olosuhteisiin laajalla kiertueella. Huolenaiheena hänellä lieene ollut osittain sama kuin allekirjoittaneella eli tuhoutuvatko esineet fyysisesti ja tiedollisesti resurssien puutteessa, mutta Appelgren-Kivalon ensisijainen kiinnostuksenkohde oli esihistorian tutkimus ja se lienee lisännyt esinekokoelmien keskittämishalua (Vilkuna 1998, 15–16).

Paikallismuseoilla tarkoitetaan joissakin julkaisuissa vapaaehtoisten museotoimijoiden hoitamia museoita, jotka liittyvät joko tiettyyn paikkaan tai ilmiöön (Hirvonen 2011, 19–21; Museovirasto 2024a; Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmä 2012, 9). Toisinaan paikallismuseot määritellään pelkästään maantieteellisen sijainnin perusteella ottamatta kantaa henkilökunnan ammatillisuuteen

(Heinonen 2010, 153; Mattila, Kaukonen & Salmela (toim.) 2005, 15). Ammatillisesti hoidetussa museossa on päätoimisena työntekijänä vähintään yksi museoammattilainen (Museovirasto 2023). Heinosen (2010, 167) artikkelissa Suomen koko museomäärä on yli 1000 museota, joista 600 ovat paikallismuseoita. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmän raportissa (2012) määrä on noin 730 paikallismuseota, mikä on suurempi kuin Heinosen artikkelissa (Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmä 2012, 11).

Museoviraston paikallismuseoista kertovan verkkosivun mukaan Suomessa on noin 1 000 paikallismuseokohdetta ja kokoelmaa, joita pidetään yllä pääosin vapaaehtoisvoimin tai sivutoimisesti. Näihin kuuluu monenlaisia erikoismuseoita, kotiseutumuseoita, henkilöhistoriallisia museoita ja taidemuseoita. (Museovirasto i.a.) Tästä lukumäärästä on siis jätetty pois ammatillisesti hoidetut museot. Määrän suuruutta verrattuna edellisiin lähteisiin selittänee erilainen laskutapa, sillä yhdellä museotoimijalla voi olla useampia kokoelmia ja kohteita. Esimerkiksi Nilsiän museolle, joka on pääasiallisesti entistä kaupunkia tallentava kotiseutumuseo, kuuluu myös 1900-luvun jälkipuoliskolla lahjoitettu Itä-Suomen urheilumuseon kokoelma (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012; Nilsiän museo i.a.). Useita museokohteita on muun muassa Vieremällä Iisalmen naapurissa. Vieremän kotiseutumuseon alueella on metsätöiden historiaa esittelevien Rahkamäen ja Talashovin kämppien lisäksi siirretty kahdeksan hevosajoneuvomuseon rakennusta, joiden esineistö on 1800–1900-luvuilta. (Vieremän kunta i.a.)

Kuva 4. Nilsin museon kemian opetuskokoelma (Billington 2020).

Suurin osa Suomen museoista hoidetaan edelleenkin muiden kuin museoammattilaisten voimin. Vapaaehtoisten avulla on saatu säilymään paljon sellaista kulttuuriperintöä, joka olisi muuten tuhoutunut (Heinonen 2010, 167) ja paikallismuseotoiminta parhaimmillaan luo ja lisää kiinnostusta kulttuuriperintöön (Lonardi, Vaahtolampi & Hakomäki 2021, 7). Kotiseutuliiton mukaan paikallismuseotyö paitsi aktivoi ihmisiä kulttuuriperinnön säilyttämisessä, myös työllistää ja tarjoavaa paikallisia palveluja, eli omalta osaltaan pitää haja-asutusseutuja elävinä (Kotiseutuliitto i.a.). Osallistavaa ja ”juuria kasvattavaa” vaikutusta tuodaan esiin myös Sini Hirvosen pro gradu -työssä (Hirvonen 2011, 33–37, 73, 79), tosin hän tulkitsee Jouko Heinosen ja Markku Lahden museomääritelmän rajaavan kotiseutumuseot ulkopuolelle (Hirvonen 2011, 19). Itse näkisin Heino-

sen ja Lahden neljän tehtäväalueen (valikoiva tallentaminen, kokoelmien ja ympäristön tutkimus, opetus- ja palvelutoiminta sekä elämyksien tuottaminen) määritelmän koskevan myös paikallismuseoita (Heinonen & Lahti 2007, 261).

Ammatillisesti hoidetut museot eivät juurikaan kaipaa ohjausta, joten alueellisen vastuumuseon konservattorin tekemän neuvonta- ja ohjaustyön tutkimisen kannalta vapaaehtoisvoimin toimivat museot ovat olennaisempia. Siispä tässä tutkimuksessa käytetään termiä paikallismuseo vain ei-ammattillisista museoista. Ammatillisten museoiden välisestä yhteistyöstä toimii esimerkkeinä muun muassa maakunnalliset kokoelmakeskukset (Kataja 2017, 59–64) ja yhteiset kokoelmapoliittiset ohjelmat, jollainen löytyy muun muassa Pohjois-Karjalasta (Pohjois-Karjalan museo 2023).

6.2 Pohjois-Savon paikallismuseoista

Kuten luvuissa 3.2 ja 5.1 todettiin, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo museotoiminnan edistämistehtävässä ja kulttuuriympäristötehtävässä. Ennen museolain uudistusta vuonna 2020 museo toimi Pohjois-Savon maakuntamuseona vuodesta 1980 alkaen (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019, 3). Alueellisen museotoiminnan intendentti Matleena Billingtonin mukaan Pohjois-Savossa toimii noin 70 museota, joista ei-ammattillisesti hoidettuja on noin 60 (Billington 2023). Ei-ammattillisten eli tässä tutkimuksessa paikallismuseoiden kokoelmien objektimäärä on varovaisen arvion mukaan 213 000 (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019).

Museot ovat keskenään hyvinkin erilaisia lähtökohtansa ja toiminta-ajatuksensa perusteella, kuten edellisessä alaluvussa on mainittu. Jotkut ovat fyysiseen paikkaan liittyviä museoita kuten Pöljän kotiseutumuseo Siilinjärvellä ja nykyisin Lapinlahteen kuuluva Varpaisjärven kotiseutumuseo, jotka esittelevät entisaikojen arkea (Lapinlahden kunta i.a., Siilinjärven kunta i.a.). Osa on erikoismuseoita, jotka keskittyvät tiettyyn teemaan tai esinetyyppiin, kuten Kuopion automuseo, tai Suomen historian tapahtumia ja henkilöhistoriaa, kuten rintamamiesta-

loista ja uuden elämän rakentamisesta sodan jälkeen kertova Suomen Asutus-
museo Lapinlahdella. (Pulkka 2024, Pohjois-Savon museot). Yksi Pohjois-Sa-
von tunnetuimmista museoista on Riuttalan Talonpoikaismuseo Karttulassa,
joka kuuluu nykyisin Kuopioon. Tämä ”savolainen mahtitila” on museoitu suo-
raan käytöstä vuonna 1975 Riuttalan talonpoikauskulttuurin suojelusäätiölle ja
koostuu suuresta pihapiiristä alkuperäisine rakennuksineen, esineineen ja jopa
kasveineen. Tila on edustanut suomalaista maalaiselämää Pariisin maailman-
näyttelyssä vuonna 1900. (Riuttalan Talonpoikaismuseo i.a.)

Kuva 5. Riuttalan talonpoikaismuseon rihi on mahdollisesti suurin jäljellä ole-
vista riihistä Euroopassa (Billington 2022).

Museoiden erilaisuus näkyy myös kokoelmien erilaisuudessa. Kartanoita ei ole
Pohjois-Savossa juurikaan ollut, mutta paikallismuseoiden kokoelmiin voi kuu-
lua hienojakin tyylihuonekaluja, kuten Leppävirran kotiseutumuseon perusnäyt-
telyssä voi nähdä (Leppävirran kunta 2019). Leppävirralla esitellään myös teolli-
suusperintöä Hackman-Sorsakosken tehtaan kautta ja nykyisin Kuopioon kuulu-
van Juankosken Masuuni Brunou on rakentunut tehdasyhteisön pohjalta (Juan-
kosken kulttuurihistoriallinen seura i.a., Leppävirran kunta i.a.). Joissakin koko-
elmissa on esimerkiksi kouluun ja opetukseen liittyvää materiaalia, kuten Var-
paisjärven kotiseutumuseossa ja Valkeisten vanhassa koulumuseossa Viere-

mällä (Varpaisjärven kunta i.a., Vieremän kunta i.a.). Poikkeuksellinen ja merkittävä kokonaisuus on Harjamäen sairaalamuseo Siilinjärvellä (Siilinjärven kunta i.a.)

6.3 Konservattorien paikallismuseotyötä Kuopiossa

Paikallismuseotyön käytänteet ovat muuttuneet vuosien ja vuosikymmenten aikana. 1970- ja 80-luvuilla silloinen esinekonservattori teki käytännön konservointia, kuten elektrolyysiä ja parafiinikäsittelyä, paikallismuseoiden esineille. Hänen seuraajansa teki joka vuosi ainakin yhden neuvontakäynnin paikallismuseoon yhdessä muiden henkilökunnan jäsenten kanssa konservointiarkiston Maakunta-kansion perusteella. Pääsääntöisesti kyse näyttää olleen kunnan ja konservointitarpeiden arvioinnista ja toimenpiteiden ehdottamisesta, mutta arkistosta löytyy myös erään kunnan kulttuurisihteerin pyynnöstä tehty ehdotus kyseisen kunnan museon säilytystilojen kalustamisesta. Joissain yhteyksissä konservattori kirjoittaa liittäneensä kuntoarvioihinsa ”museotyön eettiset ohjeet”, mikä tarkoittanee ICOM:in Museotyön eettisiä ohjeita, mutta liitettä ei ole tallennettu. Konservattori on myös toimittanut erilaisten kohdeavustusten tietoja paikallismuseoille.

Paikallismuseoiden esineiden käytännön konservointia ei KHM:n henkilökunta tehnyt enää 1980-luvun jälkeen. (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012.) Juuri ennen museolain uudistusta tehdyssä kokoelmapoliittisessa ohjelmassa mainitaan vain maakuntamuseointentti ja hänen tekemänsä paikallismuseotyö (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 19.) Konservattorien ulkopuolisille museoille tehtävä konservointityö mainitaan lyhyesti maksullisena mahdollisuutena (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a, 38.) Vain pieni osa konservattorien kokonaistyöajasta voidaan käyttää ALVA-työhön, johon kuuluu myös muu kuin paikallismuseoille tehtävä työ, sillä se kattaa myös yksityisten ihmisten neuvonnan, koko vastuualueelle tehtävät kehittämis- ja ohjeistustyöt ja joitain osia kollegiaalisesta verkostoitumisesta (Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2022).

Alueellisissa vastuumuseoissa työskentelevät konservaatit siis neuvovat ja ohjaavat paikallismuseoita näiden kokoelmien hoidossa. Kuten luvussa 4 todettiin, konservoinnin periaatteisiin kuuluu muun muassa konservointikohteen tutkiminen toimenpiteiden perustelemiseksi – kaikki seuraukset täytyy pohtia tarkkaan, mutta toisaalta myös ei-minkään tekemisellä on seurauksia. ja nämä periaatteet pitäisi pystyä välittämään myös paikallismuseoiden innokkaille vapaaehtoisille.

7 Haastatteluaineistot ja tulokset

Kuten aiemmissa luvuissa kerrottiin, konservaatin ammatti on Suomessa hyvin nuori ja sitä ohjaa monenlaiset teoriat ja eettiset säännöt. Museo-objekteihin kohdistuvat toimenpiteet eivät ole yksinkertaisia, vaan vaativat huolellisen perustelun. Konservaatoreiden onkin haastavaa antaa yksinkertaisia ja yleispäteviä neuvoja esineisiin kohdistuviin toimenpiteisiin. Tämä näkyy myös paikallismuseovastauksissa.

Tässä luvussa kerrotaan aineiston analyysin ja tulkinnan perusteella muodostetuista tuloksista. Ensin esitellään alaluvussa 7.1 haastatteluaineistoa, jota käsiteltiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Siihen kuuluu kolme vaihetta: pelkistäminen, ryhmittely ja yläkäsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113). Halusin saada viideltä haastateltavaltaani paitsi ei-muistinvaraisia tietoja heidän työstään, myös pohdintaa, sillä tutkimukseni tarkoitus on kehittää konservaatoreiden paikallismuseotyötä ainakin omalta osaltani. Alaluvussa 7.2 kerrotaan paikallismuseoiden 18 kyselyvastauksesta kaavioiden avulla ja avointen vastausten osalta yhteenvetojen ja lainausten muodossa. Nostan aineistosta esiin myös muutamia yksittäisiä kommentteja, jotka ovat jollain tavalla merkittäviä. Osa on yleisyytensä ja tuttuutensa vuoksi nostettu esiin, osa taas yllättävyytensä takia.

7.1 Konservattorien paikallismuseotyö

Kuten jo mainitsin luvussa 3.1, anonymisoin haastatteluvastaukset numerokoodien 1–5 taakse, jotta haastateltavien olisi helpompi kertoa avoimesti työstään. Numerokoodit eivät perustu aakkosjärjestykseen. Kaikki haastatellut konservattorit tekevät paikallismuseotyötä sekä yksin että yhdessä jonkun muun työntekijän, yleensä alueellisen museotoiminnan amanuenssin tai intendentin kanssa. Haasteltavat toivat esiin alueellisen museotoiminnan vastuuhenkilön roolia ja kertoivat haastatteluissaan ja jälkilisäyksissään tämän vastuuhenkilön antamia lisätietoja esimerkiksi museoiden määrästä. Muista museoammattilaisista mainittiin korjausrakennusamanuenssi, arkeologi, kokoelmaintendentti ja museomestari yhteistyön osapuolina. Vastaja nro 3 kertoi, että ei osallistu suunnitteluryhmään, vaan käytännön työhön. Vastaja nro 1 korosti ALVA-vastaavan hoitavan erilaista toimintaa ja itse osallistuvansa hyvin vähän. He kertoivatkin aluksi, etteivät oikeastaan tee paikallismuseotyötä ja että minun pitäisi kysyä asiasta heidän ALVA-vastuuhenkilöltään. Haastattelun edetessä haastateltava alkoi muistaa, että olihan heillä käynti siellä-ja-siellä ja kyllähän neuvoja toki kysellään.

Vuoden aikana tehdyn alueellisen työn määrä vuosina 2022 ja 2023 vaihteli haastateltavien välillä ”joistakin tunneista” 60 tuntiin vuodessa. Vuosittaista vaihtelua yhden haastateltavan työtunneissa todettiin olevan riippuen paikallismuseoista ja muusta työtilanteesta ALVA-museossa. Kahdessa vastauksessa mainittiin paikallismuseoiden saamien apurahojen vaikuttavan ALVA-museon tekemään työhön, sillä jos jokin museo on saanut rahaa projektiin, yleensä siitä seuraa ohjaamisen tarvetta ja taas jos rahoitusta ei ole, uusia asioita eli kysyttävääkin on vähemmän.

Ei-ammattillisesti hoidettujen paikallismuseoiden (ks. luku 5) lukumäärä vaihteli palvelualueilla eli maakunnissa yhdeksästä museokohteesta 41:een. Aktiivisten osuus vaihteli kolmasosasta puoleen, tosin yksi vastaja ei arvioinut tätä lainkaan. Haastateltavat nro 2 ja 4 mainitsivat paikallismuseoiden kokoelmissa ole-

van tärkeitä ja hienoja esineitä ja haastateltava nro 1 arvioi ohjauksen ja neuvonnan kysymisen hyväksi asiaksi. Haastateltava nro 4 kantoi huolta paikallismuseoiden resursseista ja aktiivisen väen ikääntymisestä.

Haastateltava nro 2 kertoi tekevänsä myös teknistä konservointia paikallismuseoiden esineille ja muillekin tahoille ja tämän konservoinnin olevan maksutonta paikallismuseoille. Haastateltava nro 4 on tehnyt rakenteellista konservointia maksua vastaan paikallismuseoille, mutta nyt pyrkimyksenä olevan paikallismuseotyön rajoittaminen neuvontaan ja ohjaukseen työn muiden kiireiden vuoksi. Kaksi haastatelluista, 2 ja 4, oli osallistunut paikallismuseoiden näyttelyhuoltoihin. Muiden työpanos rajautuu neuvontaan niin sähköpostilla, paikan päällä kuin erilaisten koulutuspäivien ja luentojen kautta. Yleisin yhteydenottotapa onkin kaikkien haastateltujen mukaan sähköposti. ALVA-tutkijan välittämät viestit ja yhteydenottopyynnöt mainitsi kaksi vastaajaa (nrot 1 ja 5), yksi (nro 3) sanoi kaikkien yhteydenottojen tulevan tutkijan tai muun kautta.

Paikallismuseoiden kysymykset konservaattoreille koskevat haastattelujen mukaan monenlaista kokoelmaesineisiin liittyvää aihetta:

- säilytysolosuhteita ja -ratkaisuja
- pakkaamista ja puhdistamista (myös homeesta)
- kemikaaleja ja haitta-aineita kokoelmissa (esim. vanhat lääkkeet)
- näyttelynhuoltoa
- kokoelmaesineiden dokumentointia
- pakkausmateriaaleja, vitriinejä ja näyttelytukia
- erilaisten vaurioiden korjaamista, muun muassa lahoamiseen ja kipsiveistoksiin liittyen
- hyönteisten ja oravien ynnä muiden tuholaisten torjuntaa kokoelma- tai näyttelytiloista
- näyttelyiden rakentamista ja purkamista
- konservoinnin teettämistä muualla

Joissakin museoissa on myös lainattu kokoelmaesineitä, näyttelytukia ja vitriinejä, joista osassa tapauksista on ollut mukana myös museomestari neuvomassa ja toteuttamassa lainaamista.

Helpon, yleispätevän ja toimivan ohjeen antamisen haastavuuden mainitsivat nrot 1 ja 3. Haastateltava nro 2 kertoi paikallismuseoiden ongelmien olleen tähän asti onneksi yksinkertaisesti ratkaistavia ja mainitsi tekemänsä lyhyen ja ytimekkään toimenpideohjeen. Haastateltava 1 on ollut mukana tekemässä museolleen laajempaa ohjetta esineiden kunnon parantamiseen.

Paikallismuseotyö on kaikille haastateltaville sinänsä mieluista, mutta muiden töiden aiheuttama kiire voi joskus tuoda haasteita. Tähän liittyy myös kolmen haastateltavan (1, 2 ja 4) mainitsema konservattorin työn suuri määrä, mihin liittyen mainittiin myös omat kokoelmamuutot. Paikallismuseotyön hyvinä puolina haastatellut mainitsivat sen tuoman vaihtelun, esineiden säilymistietoisuuden yleisen lisäämisen, paikallismuseoihmisten tapaamisen ja omaan osaamiseensa liittyen uusien asioiden oppimisen, paikallistuntemuksen lisääntymisen sekä uusien näkökulmien saamisen.

Museon tai koko maakunnan ainoana konservattorina työskentelemisen vaikeus nousi esiin kahdessa haastattelussa (nrot 1 ja 3). Osa konservattorien saamista kysymyksistä koskee sellaisia materiaaleja tai esinetyyppejä, joista ei itsellä ole tietoa. Haastateltavista kaksi (nrot 2 ja 3) mainitsi yhteydenottojen ohjaamisen muille ALVA-museoiden konservattoreille esimerkiksi materiaali- tai esinetyypin vuoksi ja yksi (nro 2) yrittäjäkonservattoreille, sillä kohde ei kuulunut toimialueeseen. Haastateltava 1 totesi: ”Muilta konservattoreilta kysyminen on onneksi helppoa eikä tarvitse pelätä omien kysymysten olevan tyhmiä.”

Muutama vastaaja korosti sitä, että paikallismuseoiden kanssa on hyvä toimia vuorovaikutteisesti. Konservattori tai muukaan museoammattilainen ei voi vaatia paikallismuseoväkeä tekemään kaikkea, mitä ”pitäisi” tehdä, sillä siihen ei ole läheskään aina rahallisia, ajallisia tai taidollisia edellytyksiä.

”Täytyy aina lähteä käytännön puolesta ja siitä, mitkä ovat realistiset mahdollisuudet näissä tilanteissa.” Haastateltava nro 2.

”Jos jokin työ tai ongelma tuntuu vaikealta, siihen on syytä yrittää yhdessä miettiä ratkaisua.” Haastateltava nro 1.

”Neuvonnassa pitää olla herkkänä asiantuntijuuden kanssa, ettei asetu yläpuolelle, että osaa kuunnella ja auttaa juuri oikeassa tilanteessa sopivalla tavalla, paikallismuseon ihmisillä on kuitenkin paras asiantuntijuus omasta museostaan.” Haastateltava nro 4.

Kysymykseen paikallismuseotyön määrän ja sisällön mahdollisesta muuttumisesta uuden museolain myötä yksi (nro 1) kertoi työn merkityksien lisääntyneen, kaksi haastateltavaa (nro 2 ja 3) sanoi työn pysyneen ennallaan ja yksi (nro 4) kertoi työmääränsä ja työnkuvansa pysyneen samana, mutta tehtävien monipuolistuneen. Hän toivoi paikallismuseoiden yhteydenottojen lisääntyvän. Eräs haastateltavista, nro 5, on ollut nykyisessä työssään vasta niin vähän aikaa, ettei hän voinut verrata aiempaan tilanteeseen. Nrot 2, 4 ja 5 mainitsivat koko museon panostavan enemmän alueelliseen työhön esimerkiksi uusien työntekijöiden ja näkyvyyden kautta.

Haastateltavat myös kertoivat uusista suunnitelmista ja toimintatavoista, joita ovat paikallismuseoiden kannustaminen luetteloimaan sähköiseen kokoelmahallintajärjestelmään ja Finnaan, tarvelähtöisyys, avoimuuden kehittäminen, yleisötyössä neuvominen, näkyvyydessä opastaminen muun muassa somekoulutusten avulla ja erilaiset tapahtumat, niin ALVA-museon kuin paikallismuseoidenkin järjestämät. Kaikissa museoissa järjestetään jonkinlaisia paikallismuseopäiviä joko tapaamisena, koulutuksena tai kumpanakin. Yksi vastaaja (nro 2) nosti esiin nykydokumentointitempaukset yhdessä paikallismuseoiden kanssa. Alaluvussa 6.1 mainittu maakunnallinen kokoelmapoliittinen ohjelma on tehty Pohjois-Karjalan lisäksi myös Kymenlaaksossa.

Paikallismuseotyön kehityssuuntia koskeviin kysymyksiin neljä haastateltavaa sanoi olevansa tyytyväinen nykyisiin suunnitelmiin. Lisäksi nro 3 esitti huolenaan konservaattorien resurssit, jotka ovat vähentyneet konservaattorien työpaikkojen myötä.

7.2 Paikallismuseoiden vastaukset

Paikallismuseoille suunnattuun internetkyselyyn vastauksia tuli yhteensä 18 kappaletta, mikä on lähes kolmasosa (30 %) paikallismuseoiden määrästä ja neljännes (25,7 %) koko Pohjois-Savon museomäärästä. Kyselyn anonyymiyden takia ei voida tietää ovatko kaikki vastaajat paikallismuseoista, mutta koska kyselylinkki lähetettiin vain ei-ammattillisesti toimiville museoille, on epätodennäköistä, että siihen olisi vastannut jokin muu taho. On kuitenkin kiinnostavaa huomata vastauksissa myös mainintoja museoammattilaisista. Aluevastuumuseo ei siis onneksi ole ainoa neuvoja, vaan esimerkiksi kulttuurijohtajalla kerrotaan olevan museoammattillisen pätevyyden. On mahdollista, että johtavassa asemassa olevalla henkilöllä ei ole juurikaan työaikaa käytettävissään museotyöhön, joten todennäköisesti kyseisiä museota hoitavat käytännössä vapaaehtoiset.

Vastauksien kuvastama museoiden tilanne vaihtelee. Yhdessä vastauksessa (nro 4) todettiin, että museo on toistaiseksi suljettu. Toisessa (nro 9) mainittiin, että rahaa tai työvoimaa ei juuri ole. Yhdessä kohteessa (vastaus nro 16) taas vaikutti menevän hyvin ja kaikenlaista olevan tekeillä.

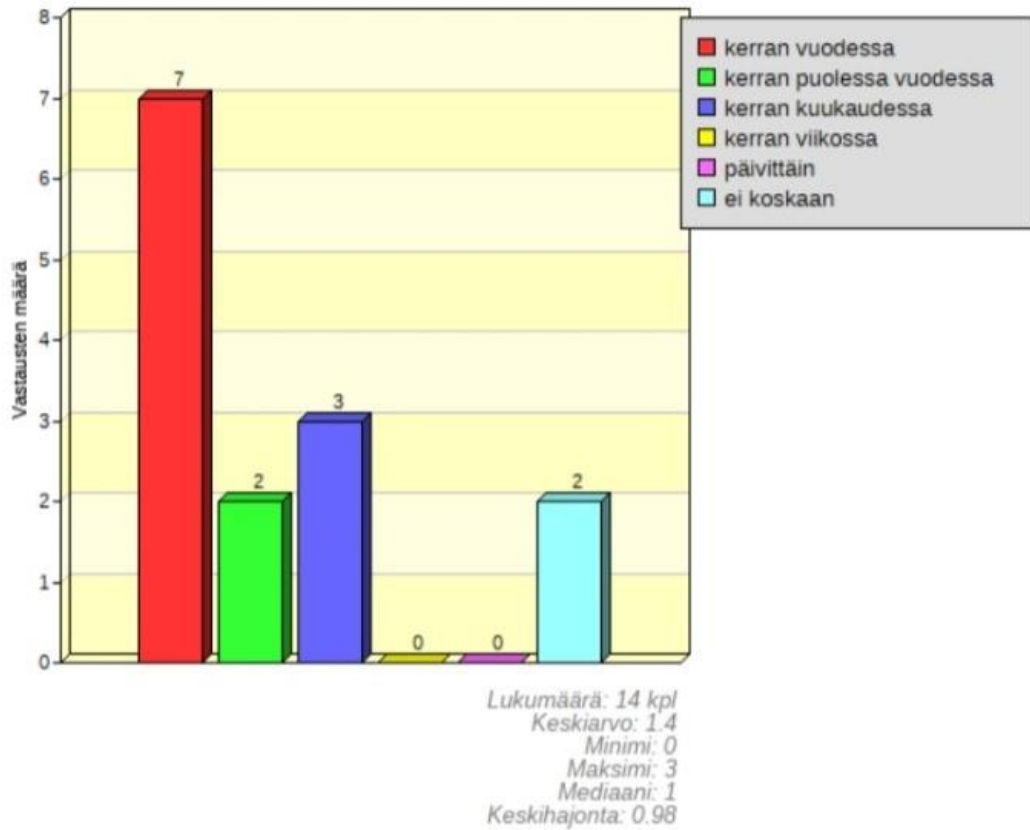
Ensimmäinen kysymys koski sitä, miten paikallismuseot hoitavat kokoelmiaan. Kokoelmienhoitoa oli selvennetty apukäsitteillä huoltaminen, puhdistaminen ja suojaaminen. Näitä vastauksia jaoteltiin kolmeen ryhmään: konkreettisia esimerkkejä sisältävät, yleisluontoiset ja ei-hoitavat. Yhdessätoista vastauksessa (nrot 1, 2, 6, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 17 ja 18) mainittiin monenlaisia konkreettisia esimerkkejä siivouksesta ja siihen käytettävistä välineistä, pakkaamisesta, peittämisestä ja lämpimiin tiloihin siirtämisestä tiloissa tehtäviin suojauksiin rullaverhoilla ja UV-kalvoilla. Viidessä vastauksessa (nrot 3, 5, 10 ja 16) kerrottiin asi-

asta yleisluontoisemmin, kuten ”kerran vuodessa” ja ”ohjeitten mukaan”. Kolmessa vastauksessa (nrot 4, 9 ja 12) museon kokoelmahoitoa ei tehdä tai siitä ei ole tietoa.

Toinen kysymys oli suljettu kysymys, jossa piti valita kokoelmanhoidon tiheysvaihtoehtoista yksi. Tähän kysymykseen tuli 15 vastausta, joissa puolessa eli seitsemässä (nrot 6, 7, 8, 10, 12, 15 ja 16) tehtiin kokoelmanhoitoa kerran vuodessa. Kolme vastaajaa (nrot 1, 4 ja 9) ei tehnyt koskaan, kolme (nrot 2, 11 ja 18) teki kerran puolessa vuodessa ja kolme (nrot 5, 13 ja 14) kerran kuukaudessa. Tässä yhteydessä oli mahdollista valita vaihtoehdoksi myös Muu aika, mikä?, johon tuli kaksi vastausta, ”luetteloinnin ja siivouksen yhteydessä” ja ”harvemmin kuin kerran vuodessa” (nrot 3 ja 17). Vastaukset nro 9 ja 18 ei näy kaaviossa, sillä vastaaja ei valinnut vaihtoehtoa, vaan vain kirjoitti sen.

valitse yksi
Teetekö kokoelmanhoitoa

Vastausten absoluuttinen jakauma

Kuva 6. Kokoelmanhoidon tiheyden absoluuttinen jakauma.

Kysymyksessä kolme tiedusteltiin ketkä tekevät kokoelmanhoitoa ja -huoltoa. Viidessä vastauksessa (nrot 3, 4, 5, 12, 16) kerrottiin vapaaehtoisista (käytettiin myös ilmaisia ”talkoolaisia” tai ”kotiseututoimija”), seitsemässä vastauksessa (nrot 6, 7, 8, 10, 11, 14 ja 15) palkattu väki (esimerkiksi ”kesätyöntekijät”, ”palkattu museonhoitaja”, ”hanketyöntekijä”, ”kulttuurikoordinaattori” ja neljässä (nrot 2, 13, 17 ja 18) sekä vapaaehtoiset että palkatut työntekijät. Näiden lisäksi yhdessä vastauksessa (nro 1) todettiin, ettei kunnalla ole museovastaavaa töissä, mutta ensimmäisessä kysymyksen yhteydessä on kerrottu huoltotoimenpiteitä. Myös edellä mainittujen jaottelujen ulkopuolelle jäi vastaus ”esineiden näytteilleasettajat”, joiden muu suhde museoon ei käy ilmi (nro 9). Todennäköisesti kyse on kuitenkin vapaaehtoisista.

Neljäs kysymys koski sitä, millaisia kokoelmanhoidollisia haasteita museoilla on. Monet vastaajat kertoivat useita asioita, jotka olen järjestänyt yläkäsitteen mukaan seuraavasti:

- Kokoelmaesineiden huono kunto, 8 mainintaa
- Osaamisen puute, 5 mainintaa
- Kokoelmaolosuhteiden ja/tai tilojen haastavuus, 4 mainintaa
- Henkilöressien vähyys, 3 mainintaa
- Luetteloimattomuus ja liikakartunta, 2 mainintaa
- Organisoitumisen ongelmat tai puutteet, 2 mainintaa

Lisäksi yksi vastaajista kertoi, ettei haastavia tilanteita ole vielä tullut vastaan.

Kysymyksessä viisi kysyttiin, onko kysytty ohjeita ja jos, niin mistä. Näissä vastauksissa mainittiin muutamia eri tahoja ja osittain samoissa vastauksissa.

- aluevastuumuseo, 13 mainintaa
- muu ammatillinen museo, 4 mainintaa
- ei ole kysytty, 3 mainintaa
- työsuhteessa museoon ollut ammattilainen, 1 maininta
- määrittelemätön museoammattilainen, 1 maininta

Seuraavat kolme kysymystä koskivat kokoelmien kuntoa ja mahdollista poistamista. Kysymykseen siitä, onko esineitä poistettu esiltä huonon kunnan vuoksi, vastasi yhdeksän (nrot 1, 2, 4, 5, 6, 13, 15, 16 ja 18) ei, kolme (nrot 3, 7 ja 14) kyllä ja neljä (nrot 8, 9, 12 ja 17) oli epätietoisia. Kaksi vastausta oli tyhjiä (nrot 10 ja 11). Muutama ei-vastaaja lisäsi, että asia on työn alla tai olisi pitänyt tehdä (nrot 4 ja 13). Kysymykseen mitä esineille tehtiin, kaksi (nrot 9 ja 16) vastasi niiden menneen roskiin, kaksi (nrot 7 ja 17) vastasi säilytykseen, yksi (nro 14) vastasi säilytykseen tai poistettu ja yksi (nro 3) vastasi poistettu. Mielenkiintoista on, että muutama epävarma vastaaja kertoi kuitenkin poistomenetelmän. Kokoelmista poistamisesta kysyttäessä kymmenen vastaajaa (nrot 1, 4, 5, 6, 9, 13, 15, 16, 17 ja 18) kertoi, ettei ole poistettu ja heistä neljä (nrot 4, 13, 15 ja 17) tarkensi poistojen olevan tekeillä tai niille olevan tarvetta. Neljä (nrot 3, 7, 10 ja

14) kertoi, että on poistettu, kaksi (nrot 8 ja 12) oli epätietoisia ja kaksi (nrot 2 ja 11) oli jättänyt kohdan tyhjäksi.

Kysymykset 9 ja 10 koskivat ALVA-palveluiden tuntemista. Alueellinen vastuujärjestelmä oli tuttu 10 vastaajalle ja konservointi sekä konservaattorin palvelut 11 vastaajalle. Positiivista palautetta edellä mainituista palveluista antoi kaksitoista vastaajaa (nrot 1, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 16 ja 18) ja yksi (nro 17) kritisoi ALVA-museon henkilökunnan olevan lomilla juuri silloin, kun neuvoja kaipaasi. Yhdessä vastauksessa (nro 9) todettiin konservointia teetetävän, jos siihen olisi varaa. Neljä vastaajaa (nrot 2, 4, 8 ja 12) jätti palautekentän tyhjäksi.

Viimeisessä kysymyksessä määriteltiin lyhyesti konservaattori ja kysyttiin, millaista neuvontaa/ohjausta/apua/toimintaa häneltä kaivataan. Olen ryhmitellyt vastaukset muutamien yleiskäsitteiden alle.

- Kohdekäyntejä paikallismuseossa, 4 mainintaa
- esineiden huollossa tai hoidossa neuvominen, 4 mainintaa
- kartoitusta kunnosta/konservointitarpeesta, 3 mainintaa
- säilyttämisessä neuvominen, 3 mainintaa
- tarkemmin määrittelemättömiä ohjeita ja neuvontaa, 3 mainintaa
- tarkemmin määrittelemättömät käytännön ohjeet, 3 mainintaa
- esillepanossa neuvominen, 2 mainintaa
- rakennusten kunnossapidossa neuvominen, 2 mainintaa
- esineiden käsittelyssä neuvominen, 1 maininta
- tilojen siivouksessa neuvominen, 1 maininta
- kokoelmapoistoissa ohjeistaminen, 1 maininta
- tuholaiistorjunnassa neuvominen, 1 maininta
- esineiden paikallishistoriallisen arvottamisen neuvominen, 1 maininta
- tekninen konservointi, 1 maininta

Kaksi esineiden huolto- tai hoito-ohjeita kaipaava vastaajaa (nrot 11 ja 17) toivoi saavansa ohjeistusta siihen, minkälaisia toimenpiteitä esineille voi tehdä itse ja mihin tarvitaan ammattikonservaattoria.

8 Johtopäätökset

Tämä tutkimus koostuu tutkimusaineistojen ja menetelmien esittelystä, konservoinnin määrittelyjen, teorioiden ja käytännön pohtimisesta, työpaikkani Kuopion kulttuurihistoriallisen museon ja sen toimintojen esittelystä sekä paikallismuseoiden määritelmää ja monimuotoisuutta käsittelevästä luvusta. Luvussa 7 on käsitelty keräämäni haastattelu- ja kyselyaineistoa. Konservoinnin käsittely niin yleisellä tasolla kuin teorioiden, erityisesti konservoinnin nykyteorian, kautta on mielestäni välttämätöntä konservoinnin monitieteellisen ja kehittyvyyden vuoksi. Olen halunnut tuoda tutkimukseen mukaan myös konservaattorin arkea, sillä konservointi, kuten muukaan museotyö, ei tapahdu eettisistä periaatteista ja filosofisista pohdinnoistaan huolimatta realiteeteista irti olevassa tyhjiössä. Samaisesta syystä olen kertonut melko laajasti työpaikastani Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta, onhan työn aineellisten rajoitteiden ymmärtäminen perusta siinä tehtäville valinnoille. Paikallismuseoista kertovassa luvussa on tuotu esiin suomalaisen museohistorian aikana muuttuneita käsitteitä ja olosuhteita. Joidenkin pohjoissavolaisten paikallismuseoiden esille nostaminen on mielestäni tärkeää, mutta on hyvä huomata, että esittelyyn on päässyt vain pieni osa museoista. Tutkimuksessa mainittujen lisäksi Pohjois-Savossa, kuten muissakin maakunnissa, on vielä paljon lisää kiinnostavia ja elämyksellisiä paikallismuseoita.

Paikallismuseotyöhön on panostettu aiempaa enemmän ja uusilla tavoilla. Pääasiassa se on aluevastuumuseotutkijoiden, -amanuenssien ja -intendenttien harteilla, mutta konservaattoritkin tekevät sitä. Paikallismuseotyö pienenä tai pienehkönä osana koko työkenttää jää usein koko kokoelmanhoidon ja näyttelytyön varjoon. Myös lähinnä ohjeiden antamisesta koostuvaa työtä ei ehkä pidetä ”varsinaisena” konservaattorin työnä, sillä konservointiin kuuluu olennaisena osana esineisiin kajoaminen niiden kunnon kohentamiseksi esimerkiksi puhdistamalla tai rakennetta vahvistamalla, kuten luvussa 4 todetaan. Toisaalta konservaattorien ammattitaitoa nimenomaan materiaalien vaurioitumisen tunnistamisessa ja toimenpiteiden osaamisessa on pidetty erottavana tekijänä muista

museoammattilaisista ja siten haastateltavat kokivat konservaattorilla olevan oma osansa paikallismuseotyössä.

Konservaattorin työn haaste, joka on tullut esiin myös haastatteluissa, on kulttuuriperinnön laajuus. Kaikkea materiaalia ja esinetyyppejä ei voi tuntea edes jotenkuten, saati syvällisesti. Pelkästään kulttuurihistoriallisten esinekokoelmien parissa olen joutunut arvioimaan sellaisten materiaalien kuntoa ja suunnittelemaan säilytystapaa, joita ei juurikaan käsitelty koulutuksessani. Paikallismuseoiden esinekokoelmissa on hyvin monenlaisia esineitä, joten koulutustaustasta ja työkokemuksesta riippumatta konservaattori neuvoo työssään kaikkea ryijyjen imuroinnista ruosteenpoistoon ja näyttelytukien teosta tuhohyönteistorjuntaan, kuten haastatteluissa kävi ilmi. Toisaalta konservaattoriyhteisö ja sen tapa jakaa tietoa nousee esiin tärkeänä asiana haastatteluissa. Paikallismuseotyö onkin haastattelujen perusteella konservaattoreille mielekästä ja tilaisuus kehittää omia taitoja ja tietoja.

Alaluvuissa 4.1., 4.2 ja 4.3 esitellyt konservoinnin periaatteet ovat tärkeä ohje-nuora, joka ei saa unohtua käytännön työssä, vaan tulee pitää apuna konkreettisia ratkaisuja tehdessä. Tämä on toki helpommin sanottu kuin tehty. Esineiden ja tehtyjen toimenpiteiden dokumentointi (ks. alaluku 4.1) voisi helposti unohtua valtavien kokoelmien ja kiireisen arjen äärellä, sillä olisi houkuttelevaa keskittyä vain esineiden kunnon kohentamiseen pelkästään jo pintapuhdistuksella ja kunnollisella suojaamisella. Valtava tekemättömän työn määrä, joka tuli esiin haastatteluissa ja kyselyvastauksissa, onkin yksi suurista asioista, jonka kanssa on täytynyt oppia elämään museotyössä. Täytyy priorisoida näyttelyyn menevät ja korkeimman museoarvon esineet ja tehdä vain välttämättömimmät toimenpiteet konservointiin päätyville esineille. Resurssien puute näkyy kummassakin kerätyssä aineistossa. Museoväki ammatillisuudesta ja museosuhteen laadusta riippumatta kantaa huolta tekemättömistä töistä, likaisista ja ahtaista tiloista sekä esineiden rapistumisesta.

Tutkimus on vahvistanut omaa ennakko-oletustani, jonka perusteella esineiden hoitoa käsittelevistä oppaista ja ohjeista on hyötyä, mutta monet paikallismuseotoimijat kaipaavat myös konkreettista esimerkkiä, vaikkapa työpajan muodossa, muun muassa siveltimen avulla tehtävään imurointiin. Myös toiveet kohdekäynneistä ovat toistuneet vastauksissa. Kunnan arviointi ja mahdollisten toimenpiteiden pohtiminen ja näyttäminen onkin helpointa paikan päällä, sillä kuten konservointia käsittelevässä luvussa 4 käy ilmi, konservointitoimenpiteet riippuvat hyvin monesta asiasta. Paikallismuseotyössä onkin hyvä olla keskusteleva ja luova ongelmanratkaisija. Konservoinnin nykyteoria tukee konservatoria myös paikallismuseotyössä, missä tulee ottaa huomioon samoja rajoitteita kuin muussakin museotyössä, mutta ehkä vielä ankarampina. Kyselylomakkeen vastaukset kertovat mielestäni myös siitä, kuinka paljon tietoa ja taitoa paikallismuseoissa on.

Olen mielestäni saavuttanut tutkimuksen tavoitteet, sillä tutkimus on laajentanut ymmärrystä paikallismuseoiden kohtaamista haasteista ja nostanut kentältä esiin konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Vastaukset herättivät lisäkysymyksiä aineistoa käsitellessäni. Olen myös oppinut uutta konservoinnista, sen historiasta ja erityisesti edeltäjistäni Kuopiossa. Sekä paikallismuseoiden että konservatorien vastauksissa löytyy sellaisia paikallismuseotoiminnan muotoja, joiden tuomista Kuopion kulttuurihistoriallisen museon suunnitelmiin on syytä harkita, joten olen saanut uusia eväitä omaan paikallismuseotyöhöni. Lähtökohtana tälle tutkimukselle on oma työni ja sen kehittäminen, mutta uskon keräämäni ja tuottamani tiedon olevan sovellettavissa myös muissa tehtävissä ja työpaikoissa.

Tutkimusaineistoa voidaan pitää riittävän kattavana, jotta siitä voidaan vetää johtopäätöksiä liittyen paikallismuseotoimintaan. Olen pyrkinyt vastausten käsittelyssä neutraaleihin yhteenvetoihin. Paikallismuseoille suunnatun kyselyaineiston osalta vastaajien määrää (18 kpl eli 30 %) voi pitää kohtuullisena osana kohderyhmästä. Vastauksissa on myös hajontaa, sillä kyselyyn vastasi eri tilanteissa olevia museoita. Olen etsinyt lähdeaineistoa aiheen ja merkittävyyden mukaan ja pyrkinyt löytämään useita lähteitä tärkeisiin aiheisiin. Tutkimuksen

eettisyyden tasoa voi pitää hyvänä, sillä se ei vaaranna kenenkään yksityisyyttä, turvallisuutta tai mainetta.

Tarkoitukseni oli alun perin käyttää tässä tutkimuksessa myös eri aikoina julkaistuja museotoiminnan tai kokoelmanhoidon oppaita vertailevana aineistona. Tarkkojen toimenpideohjeiden läpikäyminen ei kuitenkaan sopinut yhteen yleisluontoisemman haastattelu- ja kyselyaineiston kanssa. Toimenpideohjeet ja niiden muuttuminen suhteessa konservoinnin vallitsevaan teoriaan ja eettisiin sääntöihin onkin osoittautunut omaksi tutkimusaiheeksi, jota ei valitettavasti tässä yhteydessä pystytty käsittelemään.

Tämä tutkimus on herättänyt kiinnostuksen paikallismuseoiden kokoelmien tutkimiseen. Osa ALVA-museoiden työtä on neuvoa ja kannustaa paikallismuseoita luetteloimaan kokoelmansa sähköiseen kokoelmanhallintajärjestelmään. Tämä työ voisi mahdollistaa itse esineiden kokoelmien moninaisuuden tutkimisen ja kokonaisesityksen muodostamisen. Pohjois-Savon museoiden kokoelmissa ovat parisataatuhatta objektia muodostaisi laajan ja monipuolisen tutkimusaineiston, kuten luvusta 6 voi päätellä. Museoiden runsaus Pohjois-Savon alueella on poikkeuksellisen suuri verrattuna muihin itäsuomalaisiin maakuntiin, mistä olisi mielenkiintoista tietää lisää.

Toinen tutkimusaihe, joka on herännyt tämän tutkimuksen myötä, on paikallismuseotoimijat ja heidän lukumääränsä. Kuinka suurella joukolla pohjoisavolaisia paikallismuseoita ylläpidetään ja kehitetään? Uhkaako museoita vapaaehtoistyön hiipuminen ja jos, niin miksi? Mitä muita uhkatekijöitä paikallismuseotyölle on ja miten ammatillisten museoiden resurssit vaikuttavat siihen?

Museoalan tilanne Suomessa näyttää tätä kirjoittaessa huonontuvan ainakin taloudellisessa mielessä. On kuitenkin vaikea ennustaa tulevaa, joten uhkakuvat eivät saa mielestäni estää museoiden kehittämistä ja kehittymistä. Raha ei ratkaise aivan kaikkea.

Lähteet

Julkaistut lähteet

Auer, Tuula 1982. Konservointi - tutkimusta ja käsityötä arkeologian laboratoriossa. Artikkelijulkaisussa Pohjois-Suomen Historiallisen yhdistyksen vuosikirja Faravid 6/1982. https://www.pshy.fi/sites/pshy.fi/julkaisut_1977_2019/Faravid_artikkelit/Faravid_06/Auer/pages/Faravid_06_058.html (viitattu 10.10.2024).

Auer, Tuula 2000. Konservointityön professionalisaatio. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Tampereen yliopiston julkaisusarja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Auer, Tuula 2008. Konservoinnin kehitys ja koulutus Suomessa. Teoksessa Auer, Tuula ja Niinistö-Sivuranta, Susanna (toim.) 2008. Konservoinnin YAMK-tutkinnot – osaamista historiasta tulevaan. Sarja A. Tutkimusraportit; No. 2008:1. Vantaa: EVTEK-ammattikorkeakoulu.

Auer, Tuula ja Niinistö-Sivuranta, Susanna (toim.) 2008. Konservoinnin YAMK-tutkinnot – osaamista historiasta tulevaan. Sarja A. Tutkimusraportit; No. 2008:1. Vantaa: EVTEK-ammattikorkeakoulu.

Brandi, Cesare 1996 (1963). Theory of Restoration. Teoksessa Stanley Price, Nicholas & Talley, Mansfield Kirby & Melucco Vaccaro, Alessandra (toim.) 1996. Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Los Angeles: Getty Conservation Institute.

Colliader Aura 2023. Henkilöesittely Turun yliopiston tutkimusportaalissa. https://research.utu.fi/converis/portal/detail/Person/48690730?lang=fi_FI (viitattu 17.10.2024).

Dionísio, A & Martinho, E & Almeida, F & Grangeia, C & Mendes, M & Moura, R & Caldas, J 2013. The application of non invasive geophysical techniques for the diagnosis and conservation of stone cultural heritage: The case of a Portuguese fifteenth century tomb. Teoksessa Rogerio-Candelera, Miguel Ángel & Lazzari, Massimo & Cano, Emilio. (2013). Science and Technology for the Conservation of Cultural Heritage. Lontoo: Taylor & Francis group.

ECCO 2003. E.C.C.O. Professional Guidelines (II): Code of Ethics. Hyväksytty Brysselissä liiton yleiskokouksessa 7. maaliskuuta 2003. https://www.ecco-eu.org/home/ecco-documents/#___ECCO_Professional_Guidelines___ (viitattu 5.1.2024).

ECCO 2024. Eurooppalainen konservaattoreiden liitto. <https://www.ecco-eu.org/> (viitattu 5.1.2024).

Ekotuki 2024. Ekotukitoimintaa esittelevät verkkosivut. <https://www.ekotuki.fi/> (viitattu 5.1.2024).

Elinkeinoelämän keskusliitto 2024. Itäisestä Suomesta erityistalousalue. EK:n toimenpideohjelma, julkaistu 25.3.2024 EK:n verkkosivuilla <https://ek.fi/ajankoh-taista/tiedotteet/itaisesta-suomesta-erityistalousalue-elinkeinopolitiikan-pilotit-kayntiin/> (viitattu 17.10.2024).

Eskelinen, Heikki & Niiranen, Kimmo 2003. Itä-Suomen talouskehityksen pitkä linja ja nykyiset ongelmat. Teoksessa Kansantaloudellinen aikakauskirja, 99 vsk, 1/2003. <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12003/kak12003eskelinen.pdf> (viitattu 17.10.2024).

Heikkilä, Elviira 2019. 8 kysymystä konservaattorille. Anni Koskela – konservaattorien koe-erää. Julkaisussa Konservattori-lehti 133, 2/2019. Helsinki: Pohjoismaisen Konservattoriliiton Suomen osasto.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 2007. Museologian perusteet. Suomen Museoliiton julkaisuja 49. 2. painos 3. uudistetusta laitoksesta. Jyväskylä. Gummerus Oy,

Heinonen, Jouko 2010. Kotiseutumuseoiden ja muiden paikallismuseoiden synty. Teoksessa Pettersson Susanna & Pauliina Kinanen (toim.) 2010. Suomen museohistoria. Helsinki: SKS.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko ja Sajavaara Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvonen, Sini 2011. Kuka omistaa menneisyyden? Vapaaehtoiset ja virkamiehet museotoimijoina. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, etnologia. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/36534?locale-attribute=fi>

Hämeenlinnan kaupunki i.a. Museon yhteystiedot, henkilökunta. <https://hmlmuseo.fi/yhteystiedot/> (Viitattu 12.9.2024).

Härö, Mikko 2010. Maan museotoiminnan kivijalka eli Museoviraston ja Suomen kansallismuseon historiaa. Teoksessa Pettersson Susanna & Kinanen, Pauliina (toim.) 2010. Suomen museohistoria. Helsinki: SKS.

ICOM Suomen komitea ry 2021. Museotyön eettiset säännöt. ISBN 978-952-94-5040-4. Ladattavissa sivulta <https://icomfinland.fi/museoetiikka/> (viitattu 5.1.2024).

ICOM-CC 2024. Kansainvälisen museoneuvoston konservoinnin komitea. <https://www.icom-cc.org/> (viitattu 5.1. ja 18.10.2024).

IIC 2024. Kansainvälinen konservointi-instituutti. <https://www.iiconservation.org/> (viitattu 5.1 ja 18.10.2024).

Itä-Suomen unioni ry i.a. Kohti parempaa tulevaisuutta. Yhdistyksen verkkosivut <https://www.isury.fi/> (viitattu 17.10.2024).

Juankosken kulttuurihistoriallinen seura i.a. Esittely: museot. <https://www.mu-seobrunou.fi/museot/> (viitattu 3.10.2024).

Jyväskylän kaupunki i.a. Konservaattoripalvelut. <https://www.jyvaskyla.fi/keski-suomenmuseo/tietopalvelu/konservointi> (Viitattu 12.9.2024).

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2024a. Artenomi (AMK), restaurointi, päivätoteutus. Koulutuksen esittely. <https://www.xamk.fi/koulutukset/artenomi-amk-restaurointi/> (viitattu 19.9.2024).

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2024b. Artenomi (AMK), restaurointi, päivätoteutus. Opintojen rakenne. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/toteutus/1.2.246.562.17.00000000000000002617> (viitattu 19.9.2024).

Kantanen, Kaisa 2022. Kansallisarkiston kokoelmien konservoinnin historiaa. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto, Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Museologia.

Kataja, Jaana 2017. Maakuntamuseoiden kokoelmatilat ja maakunnallinen kokoelmayhteistyö vuonna 2016. Maisterintutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto, Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos, museologia. URN_NBN_fi_jyu-201703081598.pdf

Kecskeméti, István 2008. Papyruksesta megabitteihin: arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta, museologia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7732-0>

Kinanen, Pauliina 2010. Suomen museoliitto museokentän rakentajana. Teoksessa Pettersson, Susanna & Kinanen, Pauliina (toim.) 2010. Suomen museohistoria. Helsinki: SKS.

Knuutinen Ulla 2009. Kulttuurihistoriallisten materiaalien menneisyys ja tulevaisuus: konservoinnin materiaalitutkimuksen heritologiset funktiot. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta, museologia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8670-4>

Kokkolan kaupunki i.a. Yhteystietohakemisto, haku sanalla ”konservaattori”. <https://www.kokkola.fi/yhteystietohakemisto/?type=yhteystiedot&yksikot=8167&search=#tulokset> (viitattu 12.9.2024).

Kostet, Juhani 2009. Kokoelmien muodostuminen. Teoksessa Kinanen, Pauliina (toim.) 2009. Museologia tänään. Suomen Museoliiton julkaisuja 57. Helsinki: Museoliitto.

Kotiseutuliitto i.a. <https://kotiseutuliitto.fi/tietopankki/kotiseutumuseot/> (viitattu 27.9.2024).

Kulttuuri kuulolla -hanke 2022. Pohjois-Savon kulttuuristrategia 2022–2030. PDF-julkaisu. <https://kulttuuripohjoissavo.fi/pohjois-savon-kulttuuri/kulttuuristrategia/>

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo i.a. Museon verkkosivut. <https://kuopion-kulttuurihistoriallinenmuseo.fi/> (viitattu 7.1.2024).

Kuopion museokeskus i.a. Kuopion kaupungin museoiden – museokeskuksen verkkosivut. <https://kuopionmuseot.fi/> (viitattu 7.1.2024).

Lapinlahden kunta i.a. Varpaisjärven kotiseutumuseo sekä Hevosajoneuvomuseo Hepola. <https://www.lapinlahti.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/museot/varpaisjarven-kotiseutumuseo-seka-hevosajoneuvomuseo-hepola> (viitattu 9.10.2024).

Lemmetyinen, Emilia 2016. Rakennuskonservaattoreiden koulutus ja työllistyminen. Maisterintutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisterikoulutus. Museologia. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.

Leppävirran kunta i.a. Museon kotisivut. <https://leppavirta.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kotiseutumuseo/>

Leppävirran kunta 2019. Kotiseutumuseon esittelyvideo. <https://www.youtube.com/watch?v=YzM2LXda2ao>

Lonardi, Pia & Vaahtolampi, Jonina & Hakomäki, Risto 2021. Paikallismuseotoiminta Suomessa vuonna 2021. Museoviraston selvityksiä 6. <https://www.museovirasto.fi/uploads/paikallismuseotoiminta-raportti-final.pdf>. ISSN 2489-2947.

Melucco Vaccaro, Alessandra 1996. Introduction to Part III: The Emergence of Modern Conservation Theory. Teoksessa Stanley Price, Nicholas & Talley, Mansfield Kirby & Melucco Vaccaro, Alessandra (toim.) 1996. Historical and

Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Los Angeles: Getty Conservation Institute.

Metropolia Ammattikorkeakoulu 2024. Opiskelu Metropoliaassa: Konservaattori (AMK), konservoinnin tutkinto-ohjelma. <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropoliaassa/amk-tutkinnot/konservointi>

Miettinen, Marianne 2008. Palautettavuus – konservoinnin utopistinen opinkappale? Artikkel. Teoksessa Auer, Tuula ja Niinistö-Sivuranta, Susanna (toim.) 2008. Konservoinnin YAMK-tutkinnot – osaamista historiasta tulevaan. Sarja A. Tutkimusraportit; No. 2008:1. Vantaa: EVTEK-ammattikorkeakoulu.

Mikola, Eeva & Sojakka, Pirjo & Teräs, Ulla (toim.) 2011. Paikallismuseon työkirja. Ladattavissa osoitteesta <https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/oppaita-ja-ohjeita> URN:NBN:fi-fe201109215572.

Museovirasto 2024. Museotilasto -verkkosivusto. Haku: vuosi 2023, Kulttuurihistorialliset esinekokoelmat: koko laajuus, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. <https://www.museotilasto.fi/> (viitattu 20.9.2024).

Museovirasto i.a.a. Tietoa Suomen museoista, paikallismuseot. [Paikallismuseot - Museovirasto](#) (viitattu 21.12.2023).

Museovirasto i.a.b. Alueelliset vastuumuseot. https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista/alueelliset_vastuumuseot (viitattu 12.9.2024).

Museovirasto i.a.c. Valtakunnalliset vastuumuseot. https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista/valtakunnalliset_vastuumuseot (viitattu 12.9.2024).

Museovirasto i.a.d. Aineeton kulttuuriperintö. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/> (viitattu 17.10.2024).

Muños Viñas, Salvador 2011. Contemporary Theory of Conservation. New York: Routledge.

Muños Viñas, Salvador 2020. On the Ethics of Cultural Heritage Conservation. Lontoo: Archetype Publications.

NFK (Nordiska Konservatorförbundet) 2024. Pohjoismainen konservaattoriliitto. Verkkosivut. <http://www.nordiskkonservatorforbund.org/> (viitattu 18.10.2024).

Nilsian museo i.a. Museon verkkosivut. <https://nilsianmuseo.yhdistysavain.fi/> (viitattu 3.10.2024).

Oikeusministeriö 2024. Finlex -internetpalvelu, lainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/> (viitattu 7.1.2024).

Paananen, Santtu 2022. ”Koko ajan sellainen tunne, että olen myöhässä”. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo kärsii pahasta työntekijäpulasta. Tekemättömän työn taakka painaa harteita. Savon sanomat 14.12.2022.

Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmä 2012. Rakkaudesta kulttuuriperintöön: Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75376>

Pohjois-Karjalan museo 2023. Pohjois-Karjalan museoiden kokoelmapoliittinen ohjelma 2023–2026. ISBN 978-951-95891-5-2. Ladattavissa verkosta osoitteesta <https://pohjoiskarjalanmuseo.fi/kokoelmat>

PKL (Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto) i.a. Suomalainen konservaattoriliitto, joka kuuluu pohjoismaiseen kattojärjestöön NFK. <https://www.konservaattoriliitto.fi/konservaattoriliitto/> (viitattu 5.1. ja 18.10.2024).

Pulkka – Pohjois-Savon muisti. Pohjois-Savon alueen museoiden ja niiden yhteistyötahojen verkkosivusto, ylläpitää Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. <https://pohjois-savonmuisti.fi/>. (viitattu 4.1.2024).

Raaseporin museo i.a. Alueellinen vastuumuseo. <https://raaseporinmuseo.fi/vastuumuseo/> (viitattu 12.9.2024).

Reijonen, Henni 2007. Taidekonservointi ja siihen liittyvä opetustoiminta Ateenumissa 1880–1950-luvuilla. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos, taidehistoria.

Reijonen, Henni 2010. Suomalaisten museokokoelmien konservoinnin historiaa: kokoelmien hoito ja säilyttäminen Suomen Taideyhdistyksessä ja Muinaistieteellisessä toimikunnassa 1880–1950-luvuilla. Teoksessa Pettersson, Susanna & Kinanen, Pauliina (toim.) 2010. Suomen museohistoria. Helsinki: SKS.

Reijonen, Henni 2022. Verstaalla ja ateljeessa. Maalausten, huonekalujen ja tekstiilien konservointia Muinaistieteellisessä toimikunnassa. *Suomen Museo-Finskt Museum*, 117, 95–136. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/suomenmuseo/article/view/110374>

Rinne, Anna-Maija 1975. Kulttuurihistoriallisen aineiston konservointi. Teoksessa Nissinen, Arja & Rissanen, Kaarina (toim.) 1975. Muuttuva museo. Helsinki: Gaudeamus.

Rinta-Porkkunen Nina & Ylitalo, Saija 2002. ”Jos me ei tunneta menneisyyttä, niin ei meillä ole tulevaisuuttakaan.” Museon ja kotiseudun merkitys paikalliselle identiteetille. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta, etnologia. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002884873>

Riuttalan Talonpoikaismuseo i.a. Riuttalan Talonpoikaismuseon historia. <https://riuttala.fi/historia/> (viitattu 3.10.2024).

Rivers, Shayne & Umney, Rick 2013. Conservation of Furniture. New York: Routledge.

Ruskin, John 1849. The Seven Lamps of Architecture. <https://archive.org/details/1920sevenlamps00ruskuoft/page/viii/mode/2up> (Viitattu 19.9.2024).

Ruskin, John 2021 (1853–62). Ruosteen ylistys. Teoksessa Työ, talous ja sielu. Keuruu: Basam Books.

Seinäjoen kaupunki i.a. Museon henkilökunnan yhteystiedot. <https://www.seinajoki.fi/kulttuuri-ja-liikunta/museo/tervetuloa-museoon/yhteystiedot/> (viitattu 12.9.2024).

Siilinjärven kunta i.a. Siilinjärven museot. <https://siilinjarvi.fi/hyvinvointi-ja-vapaa-aika/nuorisosa- ja-kulttuuripalvelut/kulttuuripalvelut/> (viitattu 9.10.2024.)

Suomen käsityön museo i.a. Konservointikeskuksen toiminta. <https://www.craft-museum.fi/palvelut/konservointikeskus/konservointikeskuksen-toiminta> (Viitattu 12.9.2024).

THL 2024. Terve Suomi -tutkimus: Työkyvyssä ja fyysisessä toimintakyvyssä merkittäviä eroja kaupunkien välillä. <https://thl.fi/-/terve-suomi-tutkimus-tyokyvyyssa-ja-fyysisessa-toimintakyvyssa-merkittavia-eroja-kaupunkien-valilla>. Julkaistu 24.4.2024.

Tiainen, Erika 2015. Konservattoreiden työllistyminen Suomessa 2014. Museologian pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, museologia. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201511023579>

Tornion kaupunki i.a. Tornionlaakson museon yhteystiedot. <https://www.tornio.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/tornionlaakson-museo/henkilokunta/> (viitattu 12.9.2024).

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Victoria & Albert -museo 2004. Eettinen muistilista. Päivitetty vuoden 1994 versiosta. Conservation Journal Summer 2005, Issue 50.

<http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/>
http://www.vam.ac.uk/res_cons/conservation/advice/policies/index.html Suomennettu versio julkaistu Konservattori-lehdessä 1/2019. <https://www.konservaattori.fi/konservaattori-lehti/nettilehdet/>

Vieremän kunta i.a. Museot. Kunnan verkkosivut. <https://vierema.fi/vapaa-aika-ja-hyvinvointi/kulttuuri/museot/> (viitattu 3.10.2024).

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkuna, Janne 1998. 75 vuotta museoiden hyväksi. Suomen museoliitto 1923–1998. Suomen museoliiton julkaisuja 45. Helsinki: Suomen museoliitto. Verkkojulkaisu: Jyväskylän yliopisto, 2021. URN: ISBN 978-951-39-8616-2 (PDF)

Vilkuna, Janne 2010. Suomen museoalan organisoituminen 1945–2009. Teoksessa Pettersson, Susanna & Kinanen, Pauliina (toim.) 2010. Suomen museohistoria. Helsinki: SKS.

Viollet-le-Duc, Eugène Emmanuel 1990 (1854). Restauration. The Foundations of Architecture: Selections from the Dictionnaire Raisoné. Teoksessa Stanley Price, Nicholas & Talley, Mansfield Kirby & Melucco Vaccaro, Alessandra (toim.) 1996. Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Los Angeles: Getty Conservation Institute.

Julkaisemattomat lähteet

Alanen, Heidi 2024. Konservattori. Savonlinnan museo ja Etelä-Savon alueellinen vastuumuseo. Haastattelu.

Billington, Matleena 2023. Intendentti, alueellinen museotoiminta. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. Suullinen tiedonanto 17.10.2023.

Billington, Matleena 2024. Intendentti, alueellinen museotoiminta. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. Sähköposti 7.10.2024.

Jäväjä, Riikka 2024. Konservattori. Lappeenrannan museo ja Etelä-Karjalan alueellinen vastuumuseo. Haastattelu.

Kankkunen, Pekka 2024. Intendentti, arkisto- ja valokuvakokoelmat. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo. Sähköposti 2.10.2024.

Kaunissalo, Suvi 2024. Konservattori. Kymenlaakson museo ja Kymenlaakson alueellinen vastuumuseo. Haastattelu.

Koskela, Anni 2024. konservaattori, eläkkeellä. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo. Suullinen tiedonanto 5.10.2024.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 1974–2012. Esinekonservoinnin päiväkirjat ja konservointikertomukset. 3 kpl vihkoja, 16 kpl kansioita. Kuopion kaupunki, Kuopio.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019a. Kokoelmapoliittinen ohjelma, hyväksytty 25.6.2019. Kuopion kaupunki, Kuopio.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2019b. Työsuunnitelmat vuodelle 2019. Kuopion kaupunki, Kuopio.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2022. Alueellinen suunnitelma 2023–2026, hyväksytty 17.6.2022. Kuopion kaupunki, Kuopio.

Kysely 2024. Pohjois-Savon paikallismuseoiden vastaukset Kokoelmanhoito paikallismuseoissa -kyselyyn. 19 vastausta. Vastausajankohta 1.3.–31.5.2024

Munkki, Jari 2024. Konservaattori. Joensuun museo ja Pohjois-Karjalan alueellinen vastuumuseo. Haastattelu.

Nederström, Milla 2024. Konservaattori. Kainuun museo ja Kainuun alueellinen vastuumuseo. Haastattelu.

Piirainen, Sari 2024. Intendentti, esinekokoelmat. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo. Sähköposti 3.10.2024.

Reijonen, Anu 2024. Museoamanuenssi, tekstiilikonservaattori. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo. Työn sisälöstä. Suullinen tiedonanto 14.6.2024.

Terhemaa, Armi 2023. Konservaattori, museologian opiskelija. VS: Kutsu vastata kyselyyn konservaattoreiden alva-työstä. Sähköposti 8.11.2023.

Tertsunen, Jari i.a. Suomen konservoinnin historia: Tauno Pastilan haastattelu. Päiväämätön kirjoitelma, osa huonekalukonservoinnin opintoja Vantaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitokselle. Sijaitsee Kuopion kulttuurihistoriallisen museon esinekonservoinnin päiväkirjojen ja konservointikertomusten yhteydessä.

Väisänen, Helka 2024. Museonjohtaja. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo. Näyttelyrytmin pohdintaa. Suullinen tiedonanto 9.9.2024.

Kuvalähteet

Kuva 1. Auer, Tuula 2000. Konservointikoulutuksen monitieteellinen sisältö. Teoksessa Konservointityön professionalisaatio. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Tampereen yliopiston julkaisusarja. Oy Juvenes Print, Tampere.

Kuva 2. Muños Viñas, Salvador 2011. Contemporary Theory of Conservation. New York: Routledge.

Kuva 3. Heikkilä, Elviira 2022. Oma valokuva.

Kuva 4. Billington, Matleena 2020. Oma valokuva.

Kuva 5. Billington, Matleena 2022. Oma valokuva.

Kuva 6. Heikkilä, Elviira 2024. E-lomakkeella muodostettu pylväsdiagrammi.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset konservaattoreille

1. Teetkö paikallismuseotyötä? Mitä? Yksin, osana ryhmää, sekä että?
2. Minkä verran työaikaan vuodessa teitä on ohjeistettu oman organisaationne taholta käytettäväksi tähän? Paljonko todellisuudessa?
3. Montako paikallismuseota vastuualueellanne on ja kuinka moni on teidän ohjauksenne piirissä vuosittain?
4. Järjestättekö tapaamisia? Keille? Kuinka usein?
5. Ketkä niihin osallistuvat? Kuinka suuri osa kohderyhmästä osallistuu?
6. Minkälaisia apuja/neuvoja/ohjausta teiltä yleensä pyydetään?
7. Millä tavalla?
8. Miten te vastaatte yhteydenottoihin?
9. Onko paikallismuseotyö mieluisaa? Miksi / miksi ei?
10. Onko työmäärä ja -tavat muuttuneet uuden museolain (2020) myötä? Miten?
11. Mihin suuntaan paikallismuseotyötä ollaan kehittämässä teillä?
12. Oletko tyytyväinen kehityssuuntaan? Miksi / miksi ei?

Liite 2. Kysymykset Pohjois-Savon paikallismuseoille

1. Miten hoidatte museonne kokoelmaa eli huollatte (puhdistatte, suojaatte, jne) museo-objekteja?
Kuinka usein? Kerran vuodessa, kerran puolessa vuodessa, kerran kuukaudessa, kerran viikossa, päivittäin, ei koskaan, muu (mikä)?
2. Ketkä tekevät museokokoelmanne hoito- ja huoltotöitä?
3. Tuleeko kokoelmanhoidossa vastaan haastavia tilanteita?
4. Millaisia haastavia tilanteita kokoelmanhoidossa on tai on ollut?
5. Oletteko pyytäneet kokoelmanhoitoon apua ja/tai neuvoja?
6. Mistä olette pyytäneet apuja ja/tai neuvoja kokoelmanhoitoon?
7. Oletteko joutuneet poistamaan esineitä esiltä/näyttelystä huonon kunnan vuoksi?
8. Mitä huonon kunnan vuoksi esiltä poistetuille esineille on tapahtunut sen jälkeen?
9. Oletteko poistaneet esineitä kokoelmastanne huonon kunnan takia?
10. Onko alueellinen vastuumuseojärjestelmä tuttu? Kyllä / ei
11. Onko konservointi ja konservaattorin palvelut tuttuja? Kyllä / ei
12. Minkälaista palautetta näistä palveluista antaisitte?
13. Konservaattori on monitieteellinen ammattilainen, jonka tehtävänä on kulttuuriperinnön mahdollisimman hyvä säilyttäminen. Minkälaista neuvontaa/ohjausta/apua/toimintaa kaipaisitte konservaattorilta?